

**ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΟΠΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
(Ε.Ε.Ε.Π.)**

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΤΣΙΑΡΟΣ (Επ.)

**Η Ευρωπαϊκή Κοινή Γνώμη και η Τουρκία:
Διαπραγμάτευση ενάντια στη θέληση των ευρωπαίων πολιτών;**

RUT-WP 02/07

ΑΘΗΝΑ 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	σελ. 3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ. 6
1. Η Ευρωπαϊκή κοινή γνώμη απέναντι στην προοπτική της Τουρκικής ένταξης στην ΕΕ: οι φοβίες και ανησυχίες των Ευρωπαίων πολιτών.....	σελ. 11
2. Η συγκρότηση του αντι-τουρκικού πλέγματος στην Αυστρία (Ρητινιώτης Κ.).....	σελ. 19
3. Η στάση της Γαλλικής κοινής απέναντι στην προοπτική της Τουρκικής ένταξης στην ΕΕ. (Καραντζιά Β.).....	σελ. 27
4. Γερμανική Κοινή Γνώμη και Τουρκία: Μακριά και Αγαπημένοι (Χρ. Τσαπακίδης).....	σελ. 37
5. Η ελληνική περίπτωση: η Τουρκική υποψηφιότητα στην ΕΕ και η ελληνική κοινή γνώμη (Τσικουδή Δ.).....	σελ. 42
6. Η Υποστήριξη του Ηνωμένου Βασιλείου στην Ενταξιακή Προοπτική της Τουρκίας (Ζενεριάν Ε.).....	σελ. 49
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σελ. 54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	

ΠΡΟΛΟΓΟΣ:

Την αφορμή για το παρόν κείμενο εργασίας έδωσε η πρόσφατη αναθέρμανση της συζήτησης σχετικά με την προοπτική ένταξης της Τουρκίας στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ύστερα από το άνοιγμα των διαπραγματεύσεων στις 3 Οκτωβρίου 2005. Ειδικότερα, βάσει των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999, η Τουρκία χαρακτηρίζεται υποψήφιο προς ένταξη κράτος μέλος και παράλληλα ανοίγει ο μακρύς δρόμος προσαρμογής της χώρας στα κριτήρια της Κοπεγχάγης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι αποτελεί αφορμή για την θεμελίωση του ευρωπαϊκού διάλογου σχετικά με την προοπτική της Τουρκικής ένταξης στην ΕΕ.

Η εργασία ασχολείται με την πορεία της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης απέναντι στην προοπτική αυτή και αναδεικνύει τους ειδικότερους προβληματισμούς αλλά και την πορεία της κοινής γνώμης ορισμένων κρατών μελών. Συγκεκριμένα, αντικείμενο μελέτης αποτελεί, εκτός της άποψης των ευρωπαίων πολιτών, η κοινή γνώμη στην Αυστρία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο, χώρες που κατά μεγάλο μερίδιο κρατούν το νήμα των Ευρωτουρκικών διαπραγματεύσεων. Για την καταγραφή της κοινής γνώμης των κρατών μελών απέναντι στην Τουρκική υποψηφιότητα, η εργασία βασίζεται στα Ευρωβαρόμετρα (Ευρωβαρόμετρο 52 έως Ευρωβαρόμετρο 66). Τα Ευρωβαρόμετρα καθιερώθηκαν το 1973 και διεξάγονται δύο έως και πέντε φορές το χρόνο, ενώ τα αποτελέσματά τους δημοσιεύονται δύο φορές το χρόνο. Κάθε έρευνα πραγματοποιεί περίπου 1000 συνεντεύξεις πρόσωπο με πρόσωπο (με εξαίρεση τη Γερμανία όπου το δείγμα είναι 2000 άτομα, το Λουξεμβούργο 600 και το Ηνωμένο Βασίλειο 1300, συμπεριλαμβανομένων 300 από την Β. Ιρλανδία).

Προς το σκοπό της ανάδειξης των διαφοροποιήσεων της στάσης της κοινής γνώμης πριν και μετά την διεύρυνση του 2004 προχωρήσαμε σε χωρισμό της ανάλυσης σε δύο περιόδους. Η πρώτη περιλαμβάνει την περίοδο μετά την ανακήρυξη της Τουρκίας ως υποψηφίου προς ένταξη κράτους μέλους κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι και φτάνει ως την ένταξη των 10 νέων κρατών μελών το Μάιο του 2004 (*ΑΝΟΙΞΗ 2000 - ΑΝΟΙΞΗ 2004, Ανάλυση Ευρωβαρομέτρων 52-61*). Η δεύτερη περίοδος ανάλυσης αναφέρεται στην αμέσως μετά την διεύρυνση περίοδο έως και το Συμβούλιο των

Βρυξελλών το Δεκέμβριο του 2006 (*ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ 2004 – ΑΝΟΙΞΗ 2006, Ανάλυση Ευρωβαρομέτρων 62-66*). Κατά την επεξεργασία των δεδομένων που παρέχονται από τα Ευρωβαρόμετρα διαπιστώθηκαν σημαντικές ελλείψεις σε στοιχεία σχετικά με την στάση της κοινής γνώμης απέναντι στην προοπτική ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ, κυρίως την περίοδο πριν την διεύρυνση του 2004. Προς την πλήρωση των ελλειμμάτων του πρωτογενούς υλικού χρησιμοποιήθηκαν και οι εθνικές εκθέσεις καταγραφής της κοινής γνώμης των κρατών μελών που εξετάζονται. Επιπρόσθετες πληροφορίες αντλήθηκαν και από τα αρμόδια Ευρωπαϊκά όργανα και τα Ινστιτούτα που διεξάγουν τα Ευρωβαρόμετρα σε κάθε κράτος μέλος που εξετάζεται.

Συγκεκριμένα, για τα έτη 2003 και 2004, στα Ευρωβαρόμετρα διατυπώνονται γενικότερα ερωτήματα σχετικά την διεύρυνση ως πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αποφεύγεται η ερώτηση για συγκεκριμένα κράτη μέλη. Στην περίπτωση αυτή, υπάρχει μεταστροφή από συγκεκριμένα ερωτήματα για την προοπτική Τουρκικής ένταξης, όπως αυτά διατυπώνονταν πριν από το 2003 (π.χ. «τάσσετε υπέρ της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ;») σε γενικότερα ερωτήματα για τις υπό ένταξη χώρες (π.χ. «Για ποιες από τις παρακάτω χώρες έχετε ακούσει;» ή «Ποιές από τις παρακάτω χώρες έχετε επισκεφτεί ή με ποιες έχετε σχέσεις;»). Φανερά, η διάθεση είναι να μην τεθούν σαφή και «επικίνδυνα» για το μέλλον της διεύρυνσης ερωτήματα. Πιθανώς, οι ευρωπαίοι πολίτες δεν ερωτώνται σκοπίμως προκειμένου να διαμορφωθεί ένα θετικό κλίμα σχετικά με την ένταξη των δέκα νέων κρατών μελών. Επίσης, την δεύτερη εξεταζόμενη περίοδο διαπιστώνεται μια αλλαγή στην διατύπωση των ερωτημάτων σχετικών με την Τουρκία. Από το Ευρωβαρόμετρο της Άνοιξης του 2005 και έπειτα, τα ερωτήματα αφορούν γενικότερα την Διεύρυνση ως πολιτική της ΕΕ, αλλά και συγκεκριμένα την Τουρκική προοπτική ένταξης (π.χ. «Θα ήσασταν σύμφωνος με την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ;»).

Η παρούσα εργασία συνιστά μέρος των ευρύτερων ερευνητικών δραστηριοτήτων του Εργαστηρίου Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής και συγκεκριμένα της Ερευνητικής Μονάδας Τουρκίας. Για την εκπόνηση του παρόντος κειμένου εργασίας εργάστηκαν οι εκπαιδευόμενοι ερευνητές του Εργαστηρίου Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, οι οποίοι και ανέλαβαν έρευνα της κοινής γνώμης συγκεκριμένων κρατών

μελών: Ελ. Ζενεριάν (Ηνωμένο Βασίλειο), Β. Καραντζιά (Γαλλία), Κ. Ρητινιώτης (Αυστρία), Χ. Τσαπακίδης (Γερμανία), Δ. Τσικουδή (Ελλάδα).

Θερμές ευχαριστίες ανήκουν πρωτίστως στον Καθηγητή Πάνο Καζάκο, Διευθυντή του Εργαστηρίου Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, για την αμέριστη συμπαράστασή του στις πρωτοβουλίες της «Ερευνητικής Μονάδας Τουρκίας».

Ευχαριστούμε επίσης για τις προσπάθειες επίλυσης μεθοδολογικών προβλημάτων που προέκυψαν κατά την ερευνητική διαδικασία αλλά και για την αναζήτηση πλήρωσης των ελλείψεων του πρωτογενούς υλικού τους παρακάτω φορείς: EUROPE-DIRECT, Eurostat (Βέλγιο), Zentralarchiv für Empirische Sozialforschung (GESIS) Universität Köln (Γερμανία), Centre d'Informatisation des Données Socio-Politiques (Γαλλία), UK Data Archive (Ηνωμένο Βασίλειο), Wiener Institut für Sozialwissenschaftliche Dokumentation und Methodik (Αυστρία) και την Εθνική Τράπεζα Κοινωνικών Δεδομένων (Ελλάδα).

Υπεύθυνος Ερευνητικής Μονάδας Τουρκίας
Αθ. Κοτσιαρός

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*“The Contracting Parties shall examine the possibility of the accession of Turkey to the Community”
(Ankara Agreement, 1963)*

Η ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας το 1923 από τον Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ αναντίρρητα ταυτίζεται με τη σαφή στροφή της χώρας προς τη Δύση. Η ευρωπαϊκή περιπέτεια της Τουρκίας άρχισε ωστόσο αρκετά χρόνια αργότερα, το 1959, όταν υποβλήθηκε στην ΕΟΚ η Τουρκική αίτηση σύνδεσης. Το 1963 υπογράφηκε η Συμφωνία σύνδεσης με την ΕΟΚ, ενώ τον Απρίλιο του 1987 η Τουρκία υποβάλλει αίτηση ένταξης στην ΕΟΚ. Στις 6 Μαρτίου 1995 υπογράφεται η Συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης Τουρκίας-ΕΕ. Βεβαίως, η πραγματική αναβάθμιση των σχέσεων ΕΕ-Τουρκίας έρχεται το 1999 με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι, όπου δίνεται στην Τουρκία η ιδιότητα του υποψήφιου μέλους.¹ Οι διαπραγματεύσεις ξεκινούν επίσημα στις 3 Οκτωβρίου 2005 σύμφωνα με τις αποφάσεις της συνόδου Υπουργών Εξωτερικών της ΕΕ στις Βρυξέλλες.

Το ζήτημα της ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελεί τα τελευταία χρόνια σταθερό χαρακτηριστικό των συνόδων κορυφής της ΕΕ. Η κατάσταση αυτή, δείχνει ότι η Τουρκία δεν είναι περιφερειακό, αλλά κεντρικό θέμα της ΕΕ. Η συζήτηση για την ένταξη της Τουρκίας προαναγγέλλει ολικές πολιτικές αλλαγές στην Ευρώπη. Πριν από λίγα χρόνια μια πιο κεντροαριστερή Ευρώπη πήρε την απόφαση της διεύρυνσης προς την Τουρκία, χωρίς να ξετυλίξει τη συζήτηση που έπρεπε να γίνει γύρω από το θέμα.

Η ανάληψη της προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τη Γερμανία το Α΄ εξάμηνο του 2007 σηματοδοτεί την έναρξη ενός νέου κύκλου ζυμώσεων εντός της Ένωσης για το μέλλον της Συνταγματικής Συνθήκης.² Η συζήτηση αυτή περιλαμβάνει ζητήματα που αφορούν άμεσα την Τουρκία στο κεφάλαιο της «ικανότητας ολοκλήρωσης» (integration capacity) της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της

¹ Βλ. Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ελσίνκι, 10 και 11 Δεκεμβρίου 1999. (Όλα τα συμπεράσματα των Ευρωπαϊκών Συμβουλίων από το 1997 και ύστερα, περιέχονται στην ιστοσελίδα του Εργαστηρίου Ευρωπαϊκής Ενοποίησης και Πολιτικής, στον τόπο της Ερευνητικής Μονάδας Τουρκία: <http://ecep.pspa.uoa.gr/tur-ee.htm>)

² Βλ. Hilz W., “Deutschlands EU-Ratspräsidentschaft 2007. Integrationspolitische Akzente in schwierigen Zeiten.“, Discussion Papers, C164, ZEI, 2006.

μελλοντικής διεύρυνσης και των τάσεων που αναπτύσσονται στις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις ως προς την κατάληξη της ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας. Ο κύκλος αυτός αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2009, όταν η Γαλλία θα αναλάβει την Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και θα πραγματοποιηθούν οι επόμενες ευρωεκλογές. Η έκβαση των εξελίξεων παραμένει αβέβαιη.

Προφανώς, η Τουρκική υποψηφιότητα ήδη επηρεάζει την συζήτηση για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με έντονο σκεπτικισμό να επικρατεί για τις προθέσεις των ίδιων των Ευρωπαίων σε ό,τι αφορά στο μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, διεξάγονται οι διαπραγματεύσεις ένταξης. Η περαιτέρω εμβάθυνση και πολιτική ενοποίηση της ΕΕ κρίνεται από πολλούς αναλυτές απαραίτητη προϋπόθεση προτού πραγματοποιηθεί επόμενη διεύρυνση με νέα κράτη μέλη. Παράλληλα, η αναθέρμανση της Ευρωπαϊκής συζήτησης για το μέλλον της Ευρώπης αφορά και το μέλλον των Ευρωτουρκικών σχέσεων. Κατά το πρόσφατο παρελθόν, η Τουρκική υποψηφιότητα επηρέασε σημαντικές εξελίξεις στην πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι σύμφωνα με εκτιμήσεις διπλωματικών κύκλων ευρωπαϊκών χωρών το «Όχι» των Γάλλων και των Ολλανδών στα αντίστοιχα δημοψηφίσματα για την επικύρωση της Συνταγματικής Συνθήκης συνδυάστηκε με την Τουρκική υποψηφιότητα στην ΕΕ.

Τα επιχειρήματα σχετικά με τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα μιας ενδεχόμενης Τουρκικής ένταξης ποικίλουν. Κατά την επίσημη ευρωπαϊκή άποψη³, η ένταξη της Τουρκίας θα επιφέρει σημαντικά οφέλη στην ΕΕ, αναβαθμίζοντας το γεωστρατηγικό της ρόλο αλλά και την ασφάλεια στην Γηραιά Ήπειρο. Η είσοδος της Τουρκίας στην Ένωση θα δημιουργήσει νέες προοπτικές για τις εξωτερικές σχέσεις της Ε.Ε. Ως κομβικό κράτος, η Τουρκία, αποτελώντας μοντέλο δυτικά προσανατολισμένης μουσουλμανικής χώρας, θα αποτελέσει γέφυρα μεταξύ Ασίας και Ευρώπης, Ισλάμ και Δύσης. Στην πραγματικότητα, με την είσοδο της Τουρκίας στην Ε.Ε., θα ανοίξουν νέοι ορίζοντες στις εξωτερικές σχέσεις της Ε.Ε. Πέραν της διάδοσης των ευρωπαϊκών αξιών στην ευρύτερη περιοχή, η ένταξη της Τουρκίας θα δράσει επίσης καταλυτικά για την

³ Η παρουσίαση των θετικών επιπτώσεων της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ βασίζονται κυρίως στο έγγραφο: "Paper on issues arising from Turkey's membership perspective", COM(2004) 656 final, Commission Staff Working Document, Brussels, 6.10.2004.

ανάπτυξη στενότερων δεσμών μεταξύ της Ευρώπης και των υπολοίπων χωρών της περιοχής.

Σε οικονομικό επίπεδο, η Τουρκία θα εξασφαλίσει ένα ασφαλές κομβικό σημείο για τη μεταφορά ενέργειας, δηλαδή του πετρελαίου και φυσικού αερίου της Κασπίας Θάλασσας, τη Ρωσίας και της Μέσης Ανατολής. Έχοντας σαν στόχο να καταλάβει ηγετική θέση στο εξωτερικό εμπόριο, λόγω της προνομιακής γεωγραφικής της θέσης, η Τουρκία έχει αναπτύξει σε μεγάλο βαθμό τις εμπορικές της σχέσεις με την Κεντρική Ασία, την Οικονομική Συνεργασία για τη Μαύρη Θάλασσα και τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας, ώστε μετά την ένταξή της θα συμβάλει στο άνοιγμα της Ε.Ε. στις αγορές αυτές. Οι τουρκικές επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν ήδη εισχωρήσει δυναμικά στην ευρωπαϊκή αγορά αναμένεται να αποκτήσουν μεγαλύτερη ισχύ και να δημιουργήσουν περισσότερες θέσεις απασχόλησης για τους ευρωπαίους πολίτες.⁴

Τέλος, σύμφωνα με τους υποστηρικτές της Τουρκικής ένταξης, η διεύρυνση με την Τουρκία θα αποδείξει ότι η Ευρώπη είναι ένα περιεκτικό σύνολο με πολυπολιτισμικές αξίες, παραμένει ανοιχτή σε διαφορετικές θρησκείες και πως η ΕΕ δεν αποτελεί κλειστό χριστιανικό κλάμπ.

Από την άλλη πλευρά, διατυπώνονται τόσο ενδοιασμοί σχετικά με τη δυνατότητα της ΕΕ να δεχθεί την Τουρκία στους κόλπους όσο και ανησυχίες για τις επιπτώσεις μιας ενδεχόμενης Τουρκικής ένταξης. Οι βασικοί ευρωπαϊκοί ενδοιασμοί σχετίζονται με τη ροή μεταναστών, τις επιπτώσεις στον κοινοτικό προϋπολογισμό, τις επιπτώσεις στην ΚΑΠ⁵ και τα Διαρθρωτικά Ταμεία.⁶ Βεβαίως, η σημασία των μεταναστευτικών αυτών ρευμάτων είναι ιδιαίτερα μεγάλη σε μία εποχή που η ΕΕ αφενός μεν βιώνει τις αρνητικές επιδράσεις του δημογραφικού της προβλήματος και αφετέρου αναδεικνύει προβλήματα «γκετοποίησης» μεταναστών.⁷

⁴ Βλ. http://ec.europa.eu/ellada/news/gallery/interviews/dieyrynsi190204_el.htm

⁵ Για τις επιπτώσεις στην ΚΑΠ, βλέπε: A. Oskam, A. Burrell, T. Temel, S.v. Berkum, N. Longworth, I. M. Vílchez, “Turkey in the European Union. Consequences for Agriculture, Food, Rural Areas and Structural Policy”, Final Report, 1 December 2004, Report Commissioned by the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality, Wageningen University, 2004.

⁶ Βλ. Kirsty Hughes, *Turkey and the European Union, Just another Enlargement*, Friends of Europe working papers, June 2004.

⁷ Σχετικά με τα πιθανά σενάρια μεταναστευτικών ρευμάτων προς την ΕΕ βλέπε: Refik Erzan, Umut Kuzubas, Nilufer Yildiz, “Growth and Immigration Scenarios”, κείμενο που παρουσιάστηκε σε συνέδριο με τίτλο “Immigration Issues in EU-Turkish Relations: Determinants of Immigration and Integration” στο Bogazici University, 8-9 October 2004.

Η Τουρκική ένταξη στην ΕΕ θα έχει βεβαίως σημαντικές επιπτώσεις στα θεσμικά όργανα. Η Τουρκία θα αποτελεί το μεγαλύτερο κράτος μέλος σε πληθυσμό - σχεδόν αμέσως μετά την προσχώρησή της- πράγμα που έχει με τα σημερινά δεδομένα επιπτώσεις στους θεσμούς. Σε θεσμικό επίπεδο, η Τουρκία θα καταστεί σημαντικός, ισχυρός παίκτης στις πολιτικές διεργασίες της Ένωσης, *rebus sic stantibus*.⁸

Στο Συμβούλιο, η Τουρκία θα έχει ισχυρή φωνή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων λόγω της πληθυσμιακής της αναλογίας που θα αντανακλάται στο σύστημα ψηφοφορίας του. Έτσι, σε μια ΕΕ των 28 η Τουρκία και η Γερμανία θα έχουν περίπου 14,5% των ψήφων αντίστοιχα.⁹ Στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Τουρκία θα επηρεάσει σημαντικά την κατανομή των εδρών των σημερινών κρατών μελών στο Κοινοβούλιο, ειδικότερα των χωρών μεσαίου και μεγάλου μεγέθους. Η Τουρκία θα έχει 82 έδρες, ακριβώς όσες και η Γερμανία, δηλαδή 11,2% του συνολικού αριθμού εδρών.

Τέλος, η γεωγραφική της θέση, όπως και ο μεγάλος μουσουλμανικός πληθυσμός της, θα επιδράσουν επίσης ουσιαστικά στην ΕΕ. Η τουρκική ένταξη θα μετατοπίσει τα σύνορα της Ένωσης προς τα νοτιοανατολικά (τη Μέση Ανατολή, τον Καύκασο και τη Μαύρη Θάλασσα), με αποτέλεσμα να αυξηθεί το ενδιαφέρον της Ένωσης για αυτές τις περιοχές που παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες. (Νέα σύνορα: Αζερμπαϊτζάν, Συρία, Ιράν) Βεβαίως, η διαχείριση των νέων μεγάλων εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα αποτελέσει σημαντική πολιτική πρόκληση. Η τουρκική ένταξη συνεπάγεται πιθανώς και αξιοσημείωτες συνέπειες και για τις πολιτικές της Ένωσης, όπως λ.χ. στην ΚΕΠΠΑ, όπου μπορεί να διατυπωθεί η υπόθεση σχετικά με το εάν ο συγκεκριμένος τομέας πολιτικής θα ενδυναμωθεί ή θα αποδυναμωθεί ύστερα από μία ενδεχόμενη προσχώρηση της Τουρκίας.

Με λίγα λόγια, η τουρκική ένταξη θα περιπλέξει ακόμη περισσότερο τις ήδη υπάρχουσες σύνθετες πολιτικές ισορροπίες μεταξύ των κρατών μελών. Υπάρχει, ακόμη, το ενδεχόμενο η Τουρκία ως κράτος μέλος να αποτελέσει έναν μάλλον ιδιαίτερο παίκτη στις πολιτικές διαδικασίες της Ένωσης, καθώς οι πολιτικοί θεσμοί (και η κουλτούρα) της και εν πολλοίς τα στρατηγικά συμφέροντα διαφέρουν από αυτά που έχουν εμπεδωθεί

⁸ Η τουρκική ένταξη συνεπάγεται σημαντικές επιπτώσεις στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αλλά όχι στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή λόγω του περιορισμού του αριθμού των Επιτρόπων στο Σχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης, Τίτλος IV, άρθρο 25.

⁹ Οι 5 μεγαλύτερες χώρες σε μια ΕΕ 28 χωρών θα αποτελούν το 60,3% των ψήφων σύμφωνα με τον πληθυσμό τους. Αυτό είναι μόνο κατά 3,4 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο από το μερίδιο των 4 μεγάλων χωρών σε μια ΕΕ των 25 (όπου τους αντιστοιχεί το 56,9% της ψήφου).

στην Ευρώπη. Πιθανή συνέπεια της τουρκικής ένταξης μπορεί να είναι η επαναδιαπραγμάτευση των θεσμών και των διαδικασιών λήψης αποφάσεων στην Ευρώπη.

Τέλος, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις η ένταξη ίσως σηματοδοτήσει το τέλος των σχεδίων για πολιτική ενοποίηση στην Ευρώπη. Η απάντηση στο ερώτημα «πού θα βρίσκονται τελικά τα ανατολικά σύνορα της Ευρώπης;» πιθανότατα να προσδιορίσει το χαρακτήρα και τη μελλοντική μορφή της ευρωπαϊκής οντότητας. «Αν η Τουρκία γίνει πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γιατί να μην ακολουθήσουν οι χώρες του Καυκάσου, το Ισραήλ, ο Λίβανος, το Μαρόκο ή η Τυνησία;». Η υπόθεση αυτή ενισχύει σενάρια για ενδεχόμενο μετασχηματισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ένα είδος οικονομικής οντότητας, η οποία θα εκτείνεται πέραν των ορίων της ευρωπαϊκής ηπείρου, και σενάρια για σταδιακή εγκατάλειψη της ιδέας της ευρωπαϊκής πολιτικής χειραφέτησης.¹⁰

Ποιά είναι ωστόσο η άποψη της Ευρωπαϊκής κοινής γνώμης για τα επιχειρήματα υπέρ και κατά της ένταξης; Πώς εκτιμούν οι Ευρωπαίοι Πολίτες την προοπτική της Τουρκικής ένταξης; Ποιά είναι η στάση της κοινής γνώμης στην Αυστρία, την Γαλλία, την Γερμανία, την Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι και ύστερα; Τάσσονται υπέρ ή κατά της προοπτικής της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ; Ποιές οι ανησυχίες των συγκεκριμένων λαών απέναντι στην προοπτική της Τουρκικής ένταξης στην ΕΕ;

¹⁰ Περισσότερα για τα σενάρια εξέλιξης της ΕΕ βλέπε: Π. Καζάκος, «Το αβέβαιο μέλλον της Ευρώπης και η Τουρκία. Ιστορική Ταυτότητα, θεσμοί και υπερεπέκταση στην Ευρώπη», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003.

1. Η Ευρωπαϊκή Κοινή Γνώμη απέναντι στην προοπτική της Τουρκικής ένταξης στην ΕΕ: οι φοβίες και ανησυχίες των Ευρωπαίων πολιτών

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει γνωρίσει μια σειρά διευρύνσεων από τη δημιουργία της. Ολοένα και περισσότερες χώρες ενώνονται με τα έξι πρώτα Κράτη Μέλη. Μετά την προσχώρηση της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας την 1η Ιανουαρίου 2007, ολοκληρώνεται η πέμπτη Διεύρυνση της ιστορίας της.

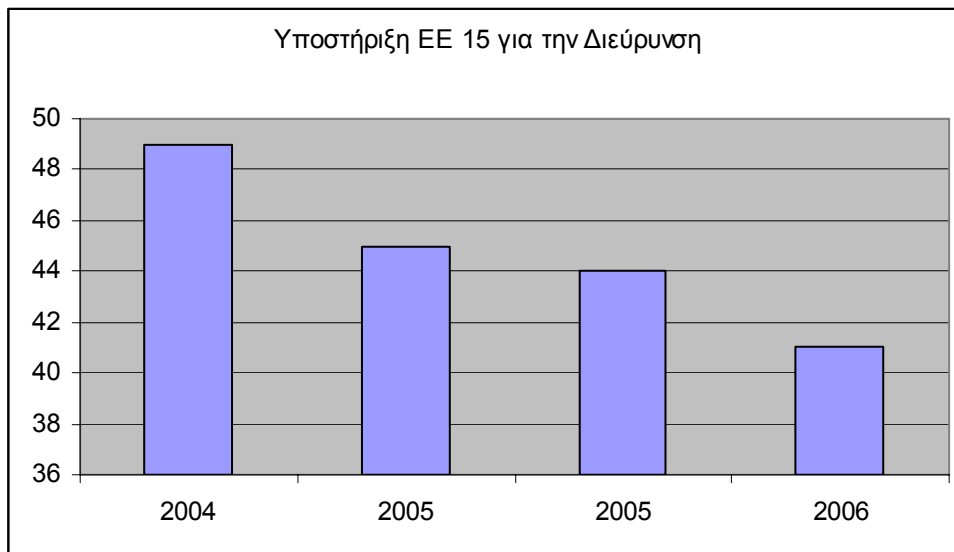
Σύμφωνα με τα επίσημα Ευρωπαϊκά επιχειρήματα, η διεύρυνση συνθέτει ένα από τα πιο ισχυρά εργαλεία πολιτικής της ΕΕ.¹¹ Η προοπτική ένταξης στην ΕΕ λειτούργησε ως δύναμη μετασχηματισμού των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης σε σύγχρονες δημοκρατίες και οικονομίες της αγοράς. Ενέπνευσε μεταρρυθμίσεις στις υποψήφιες και εν δυνάμει υποψήφιες χώρες. Όλοι οι Ευρωπαίοι πολίτες ωφελούνται από γείτονες που διαθέτουν σταθερές δημοκρατίες και ευημερούσες οικονομίες αγοράς. Η διεύρυνση είναι μια προσεκτική διαδικασία που βοηθά στη μεταμόρφωση των χωρών που εμπλέκονται, εξαπλώνοντας την ειρήνη, τη σταθερότητα, την ευημερία, τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου σε όλη την Ευρώπη. Πώς τοποθετείται όμως η Ευρωπαϊκή κοινή γνώμη απέναντι στην πολιτική της διεύρυνσης;

Από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι (1999) και έως τα τέλη του 2003, η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη σχετικά υποστηρίζει την πολιτική της Διεύρυνσης. Χαρακτηριστικά, τα ποσοστά υποστήριξης κυμαίνονται γύρω στο 45% με 52%¹². Το στοιχείο αυτό, φανερώνει ότι η ΕΕ πείθει τους Ευρωπαίους πολίτες για την σκοπιμότητα της διεύρυνσης. Φυσικά, βασικό χαρακτηριστικό της Διεύρυνσης του 2004 αποτελεί η ένταξη 10 νέων κρατών μελών. Στην διαδικασία αυτή, το κάθε παλαιό κράτος μέλος διατηρεί συμφέρον ένταξης ενός ή περισσότερων υποψηφίων κρατών, ώστε η γενικότερη υποστήριξη της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης απέναντι στην πολιτική αυτή παραμένει σε υψηλά επίπεδα υποστήριξης. Μια επίσης σημαντική διάσταση της Διεύρυνσης του 2004, με την ένταξη των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, αποτελεί η σταθεροποίηση της ειρήνης στην Ευρωπαϊκή ήπειρο και η θεμελίωση ενός χώρου

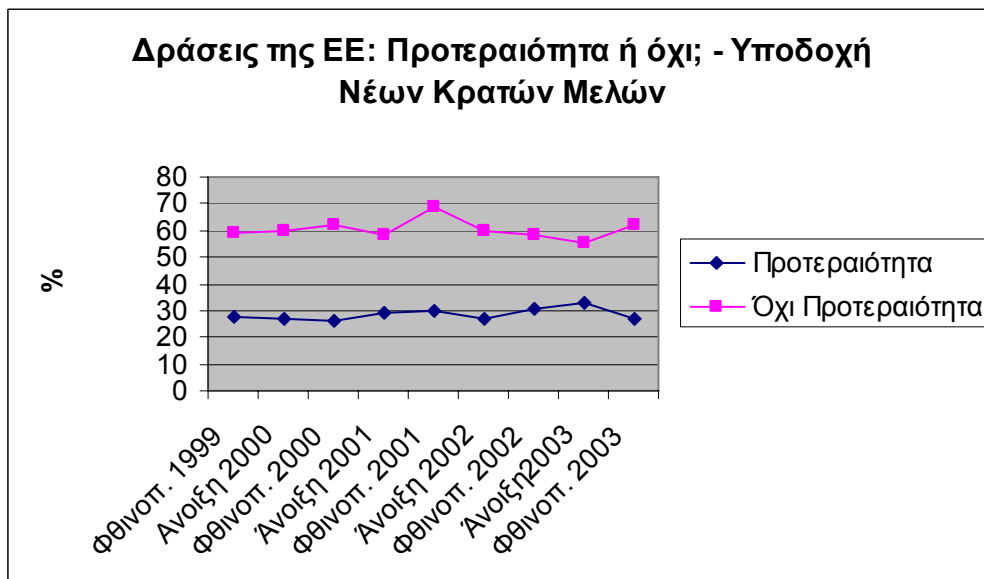
¹¹ Βλ. http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/index_el.htm

¹² Η ανάλυση και ο παρακάτω πίνακας βασίζεται στην επεξεργασία των δεδομένων που περιέχονται στα Ευρωβαρόμετρα 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59 και 60.

ασφάλειας. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η στάση της κοινής γνώμης των 15 κρατών μελών απέναντι στην Διεύρυνση:

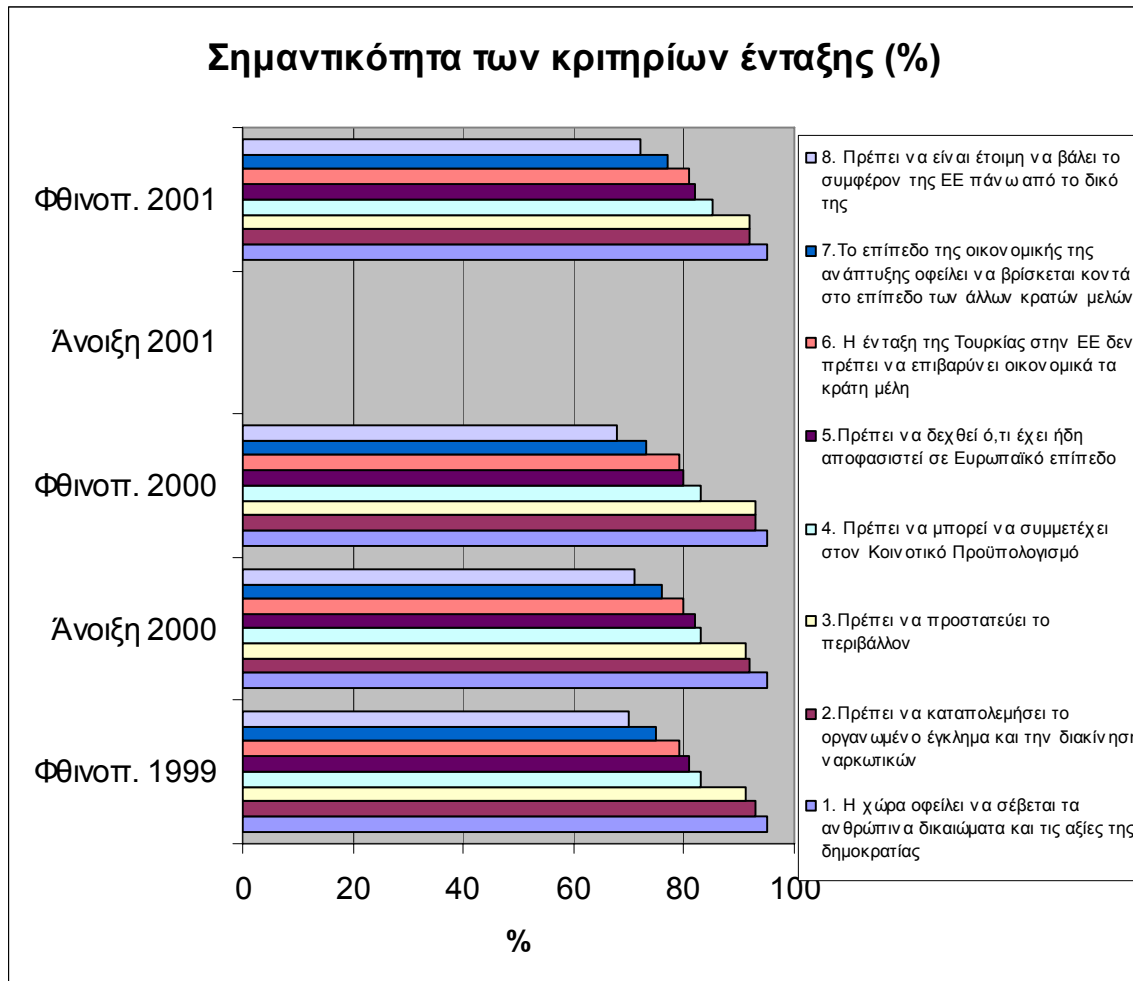

Ωστόσο, την περίοδο αυτή, μια πολύ μεγάλη μερίδα πολιτών δεν θεωρεί την Διεύρυνση προτεραιότητα για τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η παρατήρηση αυτή εξηγεί πιθανώς τις αντιδράσεις απέναντι στις πολιτικές της ΕΕ, καθώς πολιτικές που αφορούν τη καθημερινότητα του ευρωπαίου πολίτη αποτελούν πιο σημαντική προτεραιότητα.

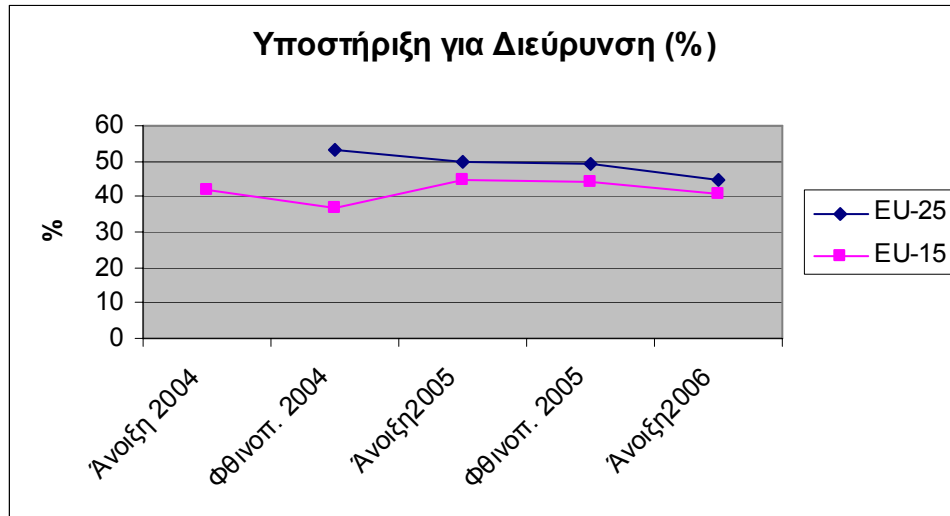
Οι ευρωπαίοι πολίτες θέτουν ως σημαντικότερα κριτήρια ένταξης, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στις αρχές της Δημοκρατίας και όλη την περίοδο αυτή, την υιοθέτηση του κοινοτικού κεκτημένου και την εναρμόνιση των υποψηφίων

κρατών μελών με τις Ευρωπαϊκές πολιτικές. Επίσης, υψηλό ενδιαφέρον για το μέσο ευρωπαϊκό πολίτη αποτελεί η προστασία του περιβάλλοντος. Κατά την κοινή ευρωπαϊκή άποψη, η σημαντικότητα των κριτηρίων ένταξης, κατά την περίοδο 1999-2001, ακολουθούν την παρακάτω ιεράρχηση:

Μετά τον Μάιο του 2004 και ως το εαρινό εξάμηνο του 2006, η υποστήριξη των ευρωπαίων πολιτών για την πολιτική της Διεύρυνσης παραμένει για τα 15 παλαιά κράτη μέλη στα ίδια περίπου επίπεδα (με μια σχετική πτώση των ποσοστών των υποστηρικτών της πολιτικής της Διεύρυνσης). Ωστόσο, με την ένταξη των 10 νέων κρατών μελών, η υποστήριξη της κοινής γνώμης των 25 κρατών μελών βρίσκεται σε υψηλότερα επίπεδα¹³:

¹³ Ο πίνακας βασίζεται στην επεξεργασία των δεδομένων που περιέχονται στα Ευρωβαρόμετρα 61, 62, 63, 64, 65, 66.

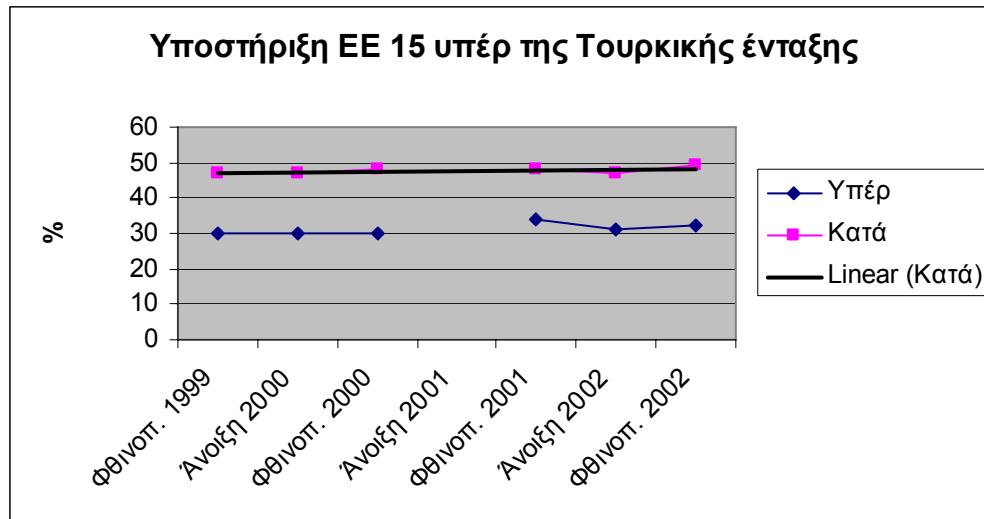

Η στάση της Ευρωπαϊκής κοινής γνώμης για την προοπτική ένταξη της Τουρκίας:

Ο ευρωπαϊκός διάλογος σχετικά με την προοπτική της ένταξης της Τουρκικής Δημοκρατίας στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από το Συμβούλιο του Ελσίνκι και ύστερα, είναι ιδιαίτερα έντονος. Επιχειρήματα υπέρ ή κατά της προοπτικής αυτής, εκτιμήσεις για τις πιθανές οικονομικές ή πολιτικές επιπτώσεις στην ΕΕ, αλλά και γενικότεροι προβληματισμοί για τα σύνορα της Ευρώπης, της κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας είναι βασικά θέματα που σχετίζονται κατά την κοινή ευρωπαϊκή άποψη με την προοπτική της Τουρκικής ένταξης στην ΕΕ.

Η περίοδος μέχρι πριν την Διεύρυνση του 2004 χαρακτηρίζεται από την αποδέσμευση της ενταξιακής πορείας της Τουρκίας από τις άλλες υποψήφιες χώρες. Την περίοδο αυτή, ο ευρωπαϊκός διάλογος επικεντρώνεται περισσότερο σε ζητήματα ταυτότητας, το ρόλο του Ισλάμ, τα όρια της Ευρώπης, τις επιπτώσεις μιας ενδεχόμενης Τουρκικής ένταξης, προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά και τους κινδύνους μαζικής μετανάστευσης Τούρκων πολιτών στα κράτη μέλη. Τεχνικά θέματα προσαρμογής στο κοινοτικό κεκτημένο και η πρόοδος των μεταρρυθμίσεων στην Τουρκία αποτελούν μάλλον αντικείμενο των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των ετήσιων Εκθέσεων προόδου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Γενικότερα, η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη

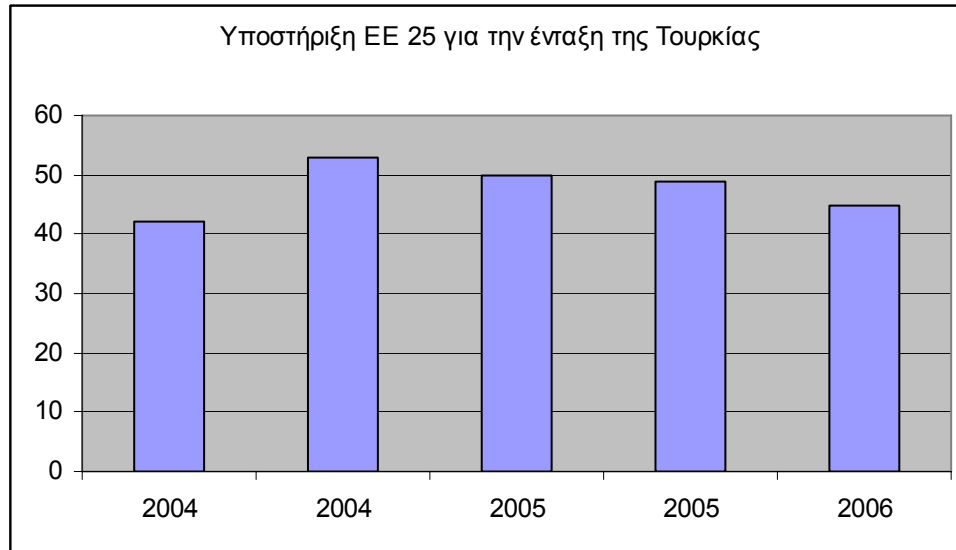
παραμένει την περίοδο αυτή κατά πλειοψηφία επιφυλακτική απέναντι στην προοπτική ένταξης της Τουρκίας.¹⁴

Την περίοδο μετά την διεύρυνση του 2004 και έως το εαρινό εξάμηνο του 2006, η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη τάσσεται κατά πλειοψηφία ενάντια της Τουρκικής ένταξης στην ΕΕ. Μάλιστα, τα ποσοστά των Ευρωπαίων που αντιτίθενται στην προοπτική της Τουρκικής ένταξης στην ΕΕ ανεβαίνουν άνω του 50%. Βεβαίως, την περίοδο αυτή, η Διεύρυνση ως πολιτική της ΕΕ ταυτίζεται κυρίως με την προοπτική ένταξης της Τουρκίας.

Στον παρακάτω πίνακα, βάσει των στοιχείων που παρέχονται στα Ευρωβαρόμετρα της περιόδου, παρουσιάζεται η στάση της Ευρωπαϊκής κοινής γνώμης κατά το έτος 2005:

¹⁴ Ο πίνακας βασίζεται στην επεξεργασία των δεδομένων που περιέχονται στα Ευρωβαρόμετρα 61, 62, 63, 64, 65, 66.

Οι Ευρωπαϊκές Ενστάσεις:

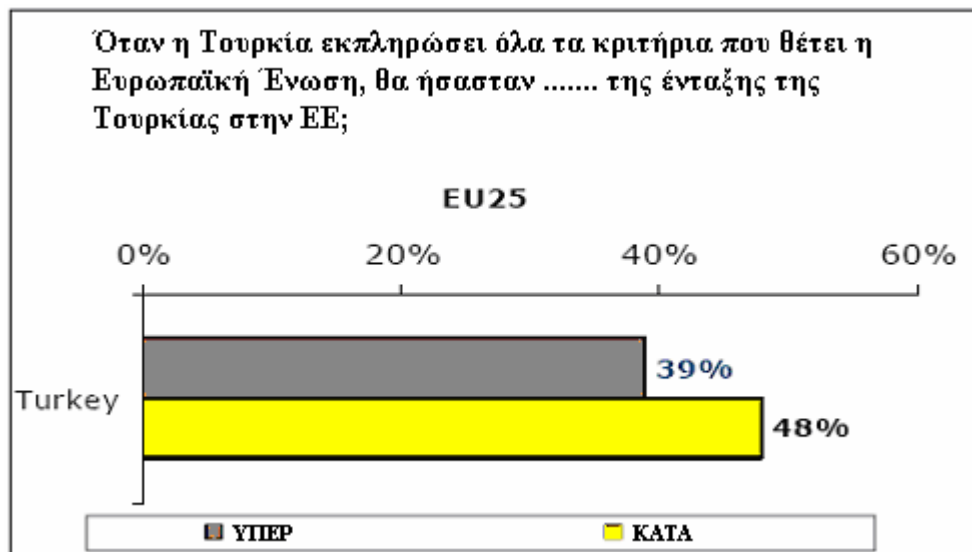
Η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη στο σύνολό της εκφράζει συγκεκριμένες ενστάσεις σχετικά με την προοπτική της Τουρκικής ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Συγκεκριμένα, δικαιολογημένες ή όχι, οι φοβίες της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης περιστρέφονται γύρω από 4 βασικούς άξονες¹⁵:

- (α) τις οικονομικές επιπτώσεις της Τουρκικής ένταξης (π.χ. μαζική μετανάστευση, επιπτώσεις στην ΚΑΠ και τον κοινοτικό προϋπολογισμό)
- (β) τις πολιτικές επιπτώσεις της ένταξης (στους θεσμούς και τις πολιτικές της ΕΕ)
- (γ) ζητήματα ταυτότητας, θρησκείας και ευρωπαϊκών αξιών (Ευρωπαϊκή ταυτότητα, τα όρια της Ευρώπης, ο ρόλος του Ισλάμ)
- (δ) το μέγεθος και η εσωτερική κατάσταση στην Τουρκία (ανθρώπινα δικαιώματα, κράτος δικαίου, δημοκρατική διακυβέρνηση, πρόοδος των μεταρρυθμίσεων, οικονομική κατάσταση)

Οι βασικοί Ευρωπαϊκοί ενδιαρμοί είναι ανάγκη να ξεπεραστούν, καθώς η τελική έκβαση των διαπραγματεύσεων παραμένει ανοιχτή. Πιθανώς, η ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ να τεθεί τελικώς στην κρίση των ευρωπαίων πολιτών. Η πρόσφατη πρόταση της Αυστριακής κυβέρνησης για την διεξαγωγή δημοψηφίσματος σχετικά με την Τουρκική

¹⁵ Η παραπάνω ανάλυση βασίζεται στις τοποθετήσεις του G. Verheugen και O. Rehn. Μεταξύ άλλων, βλέπε και E.S. Lecha, "Turkish Membership of the EU and the Fears of the European Public Opinion", Mediterranean Politics, Europe, 2006.

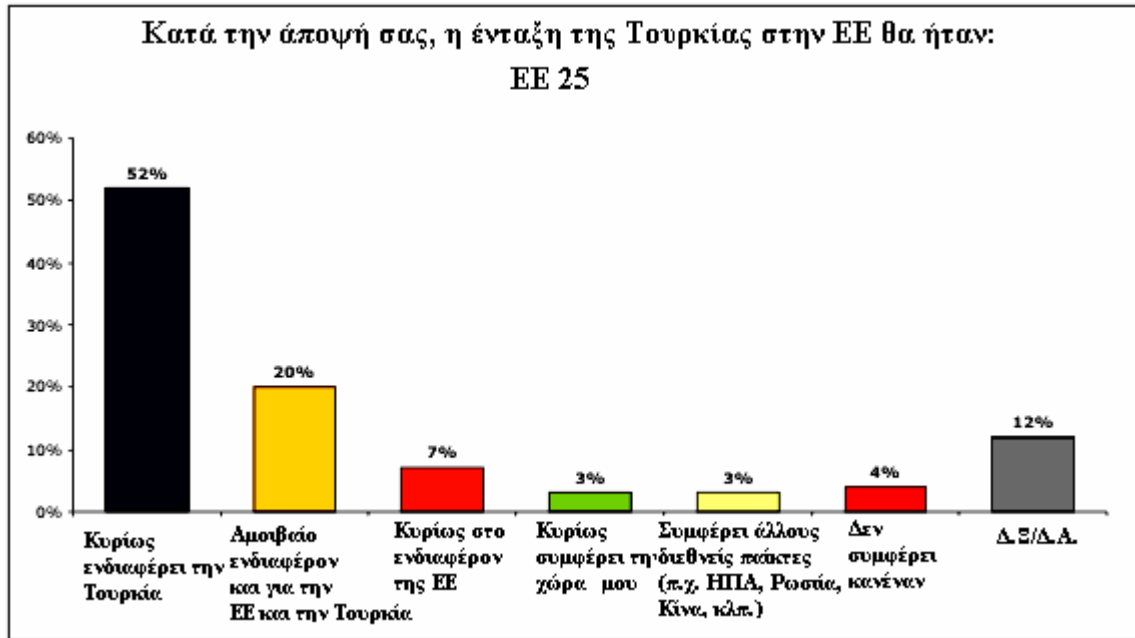
ένταξης αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της προοπτικής αυτής.¹⁶ Η διεξαγωγή δημοψηφίσματος σε ορισμένα κράτη μέλη για την Τουρκική ένταξη υποκρύπτει την θέληση αποποινικοποίησης των πολιτικών ελίτ των κρατών μελών για μια ενδεχόμενη αρνητική τελική έκβαση των Ευρωτουρκικών διαπραγματεύσεων. Επίσης, κατά τον τρόπο αυτό, θα μεταφέρονταν η ευθύνη της άρνησης ένταξης στους λαούς της ΕΕ. Έως σήμερα, οι δημοσκοπήσεις υποδείχνουν μια σαφή αρνητική στάση της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης απέναντι στην Τουρκία. Οι ευρωπαίοι πολίτες είναι εν γένει αρνητικοί απέναντι στην Τουρκία, καθώς δεν ενδιαφέρονται για την πρόοδο της ίδιας της Τουρκίας. Μάλιστα, ακόμα και αν Τουρκία εκπληρώσει όλες τις υποχρεώσεις της απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι ευρωπαίοι παραμένουν αντίθετοι στην ένταξη, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα¹⁷:

Επίσης, η πλειοψηφία των ευρωπαίων κρίνει ότι η Τουρκική υποψηφιότητα εξυπηρετεί περισσότερο την ίδια την Τουρκία και όχι την ΕΕ. Μόλις 20% των πολιτών θεωρούν ότι η ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ συμφέρει και τα δύο μέρη.

¹⁶ Βλ. „Neue österreichische Regierung plant Referendum zu EU-Beitritt der Türkei“, Euractiv, Enlargement, Montag 15. Januar 2007. (<http://www.euractiv.com/de/erweiterung/neue-oesterreichische-regierung-plant-referendum-eu-beitritt-tuerkei/article-160881>)

¹⁷ Σύμφωνα με τα στοιχεία που δίνονται στο [Special Eurobarometer 255](#), Spring 2006

Συμπερασματικά μπορεί να διατυπωθεί ότι υποστήριξη της Ευρωπαϊκής κοινής γνώμης υπέρ της ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ παραμένει γενικά σε χαμηλά επίπεδα. Στα επόμενα κεφάλαια, παρουσιάζεται αναλυτικά η στάση της κοινής γνώμης στα κράτη μέλη που αποτελούν βασικούς φορείς διαμόρφωσης των Ευρωτουρκικών σχέσεων. Συγκεκριμένα, αναλύεται η εξέλιξη της κοινής γνώμης στην Αυστρία, την Γαλλία, την Γερμανία, την Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο σε δύο περιόδους: α) από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι και ως την Διεύρυνση του 2004 και β) από το χειμερινό εξάμηνο του 2004 έως τα τέλη του 2006. Παράλληλα, αναδεικνύονται και οι επιφυλάξεις, ανησυχίες ή και φοβίες των πολιτών του κάθε κράτους μέλους σχετικά με την προοπτική ένταξης της Τουρκικής Δημοκρατίας στην ΕΕ.

2. Η συγκρότηση του αντι-τουρκικού πλέγματος στην Αυστρία

ΡΗΤΙΝΙΩΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

“Politically, economically and strategically Turkey is another important partner country we want to link as closely as possible to Europe. Austria therefore strongly supports the process of reform in Turkey. With respect to the question of Turkey’s accession to the EU, I successfully advocated that explicit account should also be taken of the Union’s capacity to absorb new members.”¹⁸

Η παραπάνω παράγραφος, όπως αυτή παρατίθεται στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΞ της Αυστρίας, αλλά και οι αποστροφές του αυστριακού Καγκελαρίου *Wolfgang Schüssel*, αντανακλούν με τον πλέον εύλωτο τρόπο την στάση με την οποία το επίσημο αυστριακό κράτος αντιμετωπίζει την προοπτική ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιπροσθέτως, είναι καθ’ όλα χρήσιμα ως δικαιολογητικές βάσεις για την κατανόηση της πρωτόγνωρης άρνησης την οποία εκφράζει η αυστριακή κοινή γνώμη, μέσω των ευρωβαρομέτρων, κατά της τουρκικής ένταξης.

Η επίσημη κυβερνητική θέση, εκφραζόταν μέσω του κεντροδεξιού *Λαϊκού Κόμματος (ÖVP)* από το 2000 έως τον Οκτώβριο του 2006, όταν και το σοσιαλδημοκρατικό *SPÖ* ανεδείχθη πρώτο στις γενικές εκλογές. Έκτοτε τα 2 αυτά κύρια κόμματα της Αυστρίας, συγκυβερνούν. Ωστόσο, προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι και τα δύο κόμματα, παρά τις όποιες ιδεολογικοπολιτικές τους διαφορές, διαθέτουν κοινή αντίληψη σχετικά με το ενδεχόμενο μιας μελλοντικής ένταξης της Τουρκίας στην Ε.Ε. Η διακομματική αυτή συναίνεση, *συνίσταται στην αποδοχή μεν της Τουρκίας ως σημαντικού εταίρου της Ε.Ε, στην απόρριψη δε εκείνης της τελεολογικής αντίληψης που κάνει λόγο για μια μακροπρόθεσμη πλήρη ένταξη της εν λόγω χώρας, εφόσον οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις κυλήσουν ομαλά και αυτή υιοθετήσει πλήρως το *aquis communautaire*.*

Εάν ο «τουρκοσκεπτικισμός» ενός παραδοσιακού κεντροδεξιού σχηματισμού δεν προκαλεί εντύπωση, δεν θα μπορούσε να συμβεί το ίδιο και στην περίπτωση του *SPÖ*. Το τελευταίο, δίχως αμφιβολία, αποτελεί τον πλέον αντίθετο -προς την τουρκική ένταξη- ευρωπαϊκό σοσιαλιστικό σχηματισμό και η παραδοξότητα αυτή έρχεται να συμπληρώσει πολλά από τα ερωτηματικά που γεννώνται σχετικά με τα

¹⁸ **Austrian Foreign Policy Yearbook (2005)**. Report by the Federal Minister for Foreign Affairs, http://www.bmaa.gv.at/up-media/2907_au_enpolitischer_bericht_en_2005.pdf

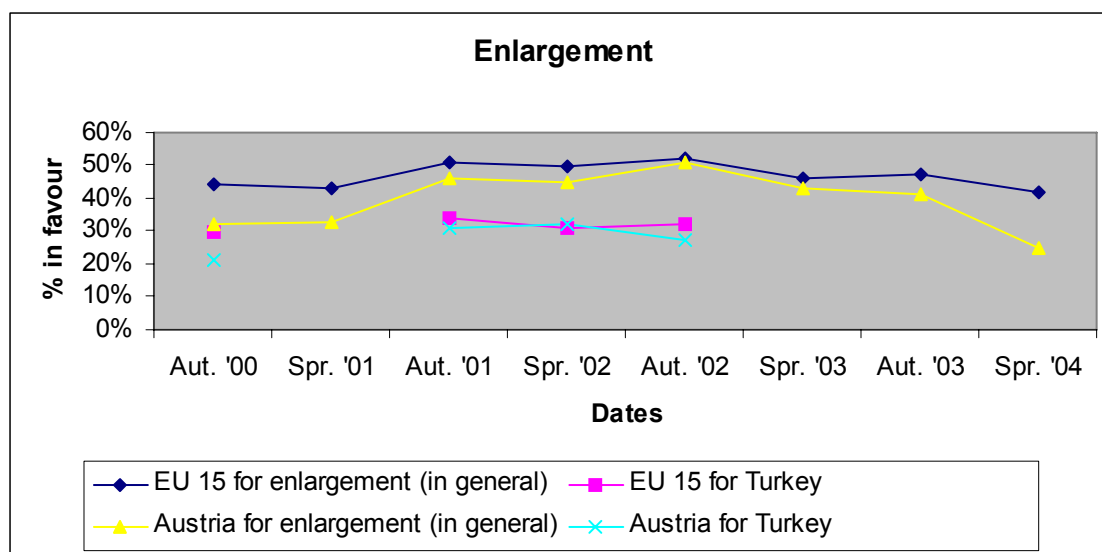
αίτια της αρνητικής στάσης της αυστριακής κοινής γνώμης απέναντι στην τουρκική ένταξη στην Ε.Ε.

Η πρόσθεση, στα παραπάνω, της ύπαρξης ενός ισχυρού αντιδραστικού ρεύματος στην συγκεκριμένη χώρα (βλ. ακροδεξιούς σχηματισμούς *FPO* αρχικά και *BZO* μετέπειτα, υπό την ηγεσία του *J. Haider* και του *S. Strache*), το οποίο, μάλιστα, συμμετείχε ως το 3^ο ισχυρότερο κόμμα στην κυβερνητική συμμαχία με το *OVP* κατά το μεγαλύτερο μέρος της υπό εξέταση περιόδου, καλύπτει πλήρως τα «κομμάτια του αυστριακού αντι-τουρκικού παζλ».

II. ΕΞΕΤΑΣΗ Α' ΠΕΡΙΟΔΟΥ:

	Aut. '00	Spr. '01	Aut. '01	Spr. '02	Aut. '02	Spr. '03	Aut. '03	Spr. '04
EU 15 for enlargement (in general)	44%	43%	51%	50%	52%	46%	47%	42%
EU 15 for Turkey			34%	31%	32%			
Austria for enlargement (in general)	32%	33%	46%	45%	51%	43%	41%	25%
Austria for Turkey	21%		31%	32%	27%			

Σχεδιάγραμμα 2.1

Η εξέταση της αυστριακής κοινής γνώμης, αποτελεί –αν μη τι άλλο– μια ιδιαίτερη περίπτωση. Και αυτό διότι η κοινή γνώμη στην εν λόγω χώρα, φέρεται να είναι η πλέον δύσπιστη (από το σύνολο των εξεταζόμενων χωρών) σε συνάρτηση με τα ποσοστά του πληθυσμού της που δηλώνουν «υπέρ» της εντάξεως της Τουρκίας στην Ε.Ε. Η δυσπιστία αυτή εκφράζεται στο απόλυτό της σημείο το φθινόπωρο '00, όπου συναντάται ποσοστό υποστήριξης της τουρκικής υποψηφιότητας μόλις στο

21%, ενώ την άνοιξη '02, αγγίζει το 32%, ποσοστό που είναι και το μεγαλύτερο της Α' Περιόδου. Δεδομένων των ελλειμματικών στοιχείων, τα έτη 2000-2001, η τάση υποστήριξης της αυστριακής κοινής γνώμης φαίνεται να σταθεροποιείται κοντά στο 30%. Κατά την συγκεκριμένη 2ετία, παρουσιάζονται και τα μεγαλύτερα ποσοστά υποστήριξης για την τουρκική ένταξη, τόσο για την Α' όσο και για την Β' Περίοδο.

Συγκριτικά με τα ποσοστά υποστήριξης της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης απέναντι στη Τουρκία, παρατηρείται μια παράλληλη και ταυτόσημη (την άνοιξη του 2002) στάση, με εξαίρεση το φθινόπωρο '00, όπου η τάση υποστήριξης του μέσου όρου των 15 σε σχέση με την Τουρκία υπερβαίνει κατά 9 ποσοστιαίες μονάδες την αντίστοιχη αυστριακή (30% έναντι 21%).

Περνώντας στην εξέταση της υποστήριξης των αυστριακών για την διεύρυνση προς τις 10 Χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ), την Κύπρο και τη Μάλτα, το μεγαλύτερο ποσοστό υποστήριξης καταγράφεται το φθινόπωρο του 2002 (51%, ποσοστό αντίστοιχο του ευρωπαϊκού μέσου όρου), ενώ στον αντίποδα συναντάται το 25% της άνοιξης του 2004, όταν και οι αυστριακοί πολίτες παρουσιάζονται ιδιαίτερα επιφυλακτικοί έναντι της νέας διεύρυνσης που λάμβανε χώρα κατά την συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

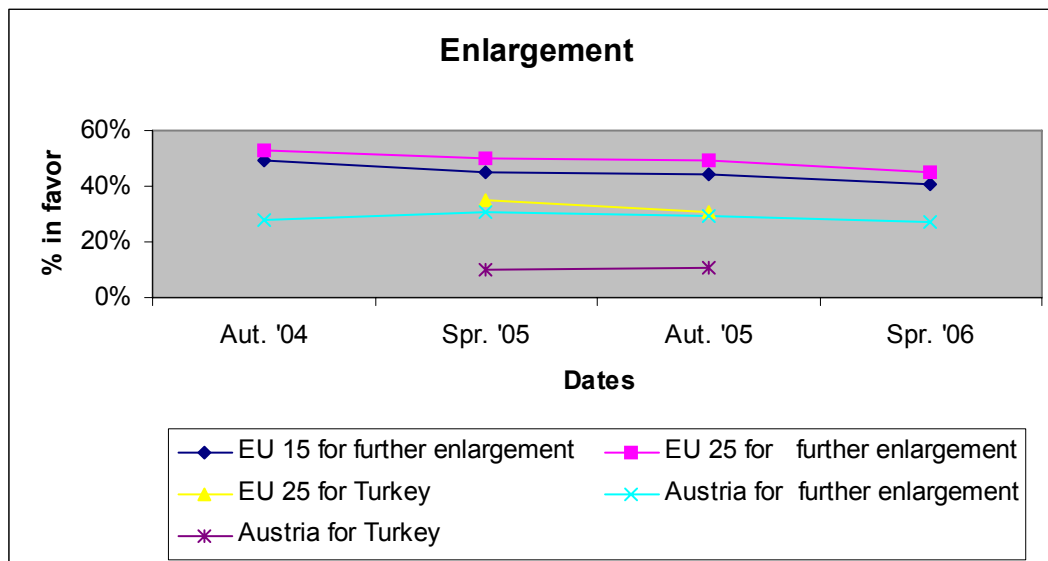
Ίσως αυτή η μείωση της υποστήριξης των αυστριακών πολιτών έναντι της διεύρυνσης γενικότερα, να οφείλεται στο γεγονός ότι η διεύρυνση «λάμβανε σάρκα και οστά» κατά την χρονική εκείνη περίοδο. Οι «ευρωσκεπτικιστές» αυστριακοί δεν αντιμετώπιζαν –πλέον- την πιθανότητα της διεύρυνσης ως ένα ενδεχόμενο που θα λάμβανε χώρα μεσομακροπρόθεσμα, αλλά ως μία αναπόφευκτη πραγματικότητα, έναντι της οποίας δεν ήταν αρκετά ώριμοι να τεθούν θετικά.

Σε γενικότερο επίπεδο και εις ότι αφορά την σύγκριση ανάμεσα στην υποστήριξη των αυστριακών και των υπόλοιπων ευρωπαίων για την διεύρυνση, διακρίνουμε –και σε αυτήν την περίπτωση- μια αντίστοιχη στάση. Οι αυστριακοί αντιμετωπίζουν την διευρυνσιακή διαδικασία όπως και οι υπόλοιποι ευρωπαίοι. Σημαντικότερη διαφοροποίηση παρατηρείται την άνοιξη του 2004, όπου λίγο πριν την ένταξη των 10 νέων κρατών μελών, υπάρχει απόκλιση της τάξεως του 17%.

III. ΕΞΕΤΑΣΗ Β' ΠΕΡΙΟΔΟΥ:

	Aut. '04	Spr. '05	Aut. '05	Spr. '06
EU 15 for further enlargement	49%	45%	44%	41%
EU 25 for further enlargement	53%	50%	49%	45%
EU 25 for Turkey		35%	31%	
Austria for further enlargement	28%	31%	29%	27%
Austria for Turkey		10%	11%	

Σχεδιάγραμμα 2.2

Στην Β' Περίοδο, τώρα, η υποστήριξη της αυστριακής κοινής γνώμης για την διεύρυνση προς την Τουρκία και συγκεκριμένα το έτος 2005, βρίσκεται στα χαμηλότερα επίπεδα υποστήριξης ολόκληρης της υπό εξέταση χρονικής περιόδου (βλ. 10% και 11% για το 2005). Το τετελεσμένο της μεγαλύτερης διεύρυνσης στην ιστορία της Ε.Ε προς χώρες αποκλίνουσες των ευρωπαϊκών standards ένα χρόνο νωρίτερα, ήταν φυσιολογικό να ωθήσει τους αυστριακούς πολίτες σε ακόμα μεγαλύτερη επιφυλακτικότητα έναντι μιας ενδεχόμενης ένταξης ενός κράτους με ακόμα μεγαλύτερες ιδιαιτερότητες και πολλά περισσότερα προβλήματα, όπως είναι η Τουρκία.

Δεδομένου ότι τα ποσοστά υποστήριξης των υπόλοιπων ευρωπαίων για την ένταξη της Τουρκίας παραμένουν σε αντίστοιχα της Α' Περιόδου επίπεδα, η σύγκλιση

που παρατηρούνταν στην προηγούμενη περίοδο ανάμεσα σε αυστριακούς και ευρωπαίους πολίτες, δεν υφίσταται πλέον. Στους τελευταίους, μάλιστα, συμπεριλαμβάνονται πλέον οι πολίτες των 10 νέων κρατών-μελών, γεγονός που δεν αλλοιώνει την τάση υποστήριξης για την τουρκική ένταξη, η οποία κυμαίνεται σε επίπεδα παραπλήσια της Α' Περιόδου (βλ. ευρωβαρόμετρα 2005). Ωστόσο, η υποστήριξη της διευρυνσιακής διαδικασίας -σε γενικότερο πλαίσιο- ως πολιτική της Ε.Ε, είναι σαφώς υψηλότερη, κάτι που μπορεί να δικαιολογηθεί από το γεγονός ότι οι «*νέοι ευρωπαίοι πολίτες*» των 10 νεοεισερχομένων στην Ένωση κρατών, αντιμετωπίζουν περισσότερο θετικά μια περαιτέρω διεύρυνση της Ε.Ε, λόγω της πρόσφατης «*ενταξιακής τους περιπέτειας*»¹⁹.

Τέλος, μειωμένη είναι η υποστήριξη των αυστριακών και για το ζήτημα της περαιτέρω διεύρυνσης, με ποσοστά που κινούνται γύρω από το 30%. Σε επίπεδο Ε.Ε-15, όσο και στο αντίστοιχο της Ε.Ε-25, τα ποσοστά υποστήριξης για περαιτέρω διεύρυνση κυμαίνονται ανάμεσα σε 41%-53% και κινούνται σε παράλληλα επίπεδα. Ελαφρώς μεγαλύτερη υποστήριξη, παρουσιάζεται σε επίπεδο Ε.Ε-25, λόγω της ύπαρξης, πλέον, των 10 νέων κρατών-μελών.

IV. ΑΙΤΙΑΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΟΥ «ΤΟΥΡΚΟΣΚΕΠΤΙΚΙΣΜΟΥ»:

Το πλέγμα του «τουρκοσκεπτικισμού», συγκροτείται στην εν λόγω χώρα, τόσο σε πολιτικό, κοινωνικό, όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Αναλυτικά:

Α. Πολιτικό Επίπεδο: Όπως είδαμε και στην εισαγωγή της παρούσας μελέτης, στην συγκεκριμένη χώρα υπάρχει μια διακομματική συναίνεση σχετικά με την αντίθεση προς την τουρκική υποψηφιότητα. Τα 2 κυρίαρχα αυστριακά κόμματα, το κεντροδεξιό *OVP* και το σοσιαλδημοκρατικό *SPO*, συμφωνούν στο ότι οι διαπραγματεύσεις με την Τουρκία θα πρέπει να είναι «*ανοιχτές ως προς το αποτέλεσμα*» (*open-ended*).

Με αυτόν τον τρόπο, θέλουν να διατηρήσουν «ζωντανό» το ενδεχόμενο αυτές να καταλήξουν όχι στην πλήρη ένταξη, αλλά σε μια ειδική προνομιακή σχέση με την Ε.Ε.

¹⁹ Θα πρέπει να θεωρείται, όμως, σχετικά δεδομένη μια μελλοντική πτώση της υποστήριξης τους αυτής, καθώς τα ορθολογικά ανταντακλαστικά των νέων κρατών-μελών θα έχουν ενεργοποιηθεί και οι πολίτες τους δύναται να αντιμετωπίσουν με περισσότερο σκεπτικισμό μια περαιτέρω διεύρυνση που ενδεχομένως θα μείωνε τα οφέλη τους, εξαιτίας της διάχυσης και διάσπασης των ευεργετικών επιρροών της Ε.Ε σε μια μεγαλύτερη πλατφόρμα δράσης.

Το επίσημο αυστριακό κράτος, μάλιστα, δεν έχει σταματήσει να εκφράζει τον προβληματισμό του σχετικά με την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Τουρκία και την καθυστέρηση στην αποπεράτωση των μεταρρυθμίσεων.

Παράλληλα, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε, ότι οι πιέσεις της Αυστρίας ήταν αυτές που στο Συμβούλιο των ΥΠΕΞ της Ε.Ε, τον Οκτωβρίου του 2005, ώθησαν την Ένωση να συμπεριλάβει στα κριτήρια ένταξης την «ικανότητα της Ε.Ε για απορρόφηση επιπρόσθετων κρατών» στο εσωτερικό της²⁰, «φωτογραφίζοντας, έτσι, την τουρκική περίπτωση.

Τέλος, δεν θα πρέπει να παραβλέπει κανείς το γεγονός της ανυπαρξίας οιασδήποτε συζήτησης –από τον πολιτικό κόσμο– για τις πιθανές θετικές επιπτώσεις μιας μελλοντικής τουρκικής ένταξης, την ύπαρξη και την ισχυρή θεσμική αντιπροσώπευση ενός αντιδραστικού ακροδεξιού ρεύματος και την πλέον «τουρκοσκεπτικιστική» στάση που συναντάται σε ευρωπαϊκό σοσιαλιστικό κόμμα, αυτήν του *SPO*.

Β. Κοινωνικό Επίπεδο: Η εναντίωση της αυστριακής κοινής γνώμης έναντι της τουρκικής υποψηφιότητας για ένταξη στην Ε.Ε, όπως φάνηκε και από την εξέταση των ευρωβαρομέτρων, είναι πρωτοφανής. Ακόμα και η κοινή γνώμη σε Ελλάδα και Κύπρο, η οποία θα μπορούσε να τίθεται αρνητικά σε μεγαλύτερο επίπεδο εξαιτίας ιστορικών τετελεσμένων με την Τουρκία, παρουσιάζει υψηλότερα ποσοστά υποστήριξης της τουρκικής υποψηφιότητας.

Έρευνες κοινής γνώμης, όπως αυτές των ευρωβαρομέτρων, μπορούν να μας εφοδιάσουν με χρήσιμα στοιχεία που επαληθεύουν και δικαιολογούν την αρνητική στάση των αυστριακών. Σύμφωνα με αυτές, οι αυστριακοί πολίτες δεν θεωρούν ότι η τουρκική ένταξη θα επιφέρει γεωπολιτικά πλεονεκτήματα για την ΕΕ και «συναδέλφωση» των ευρω-μουσουλμανικών αξιών.

Ταυτόχρονα, δεν τίθενται υπέρ της προοπτικής της «ανανέωσης» του γηρασμένου ευρωπαϊκού πληθυσμού με αντίστοιχο προερχόμενο από την Τουρκία, την ώρα που οι άλλοι ευρωπαϊκοί λαοί δεν απορρίπτουν τα παραπάνω ως πιθανές θετικές επιπτώσεις από την τουρκική ένταξη. Τέλος, χαρακτηριστικό είναι το γεγονός, ότι μόλις το 36% των

²⁰ *Austrian Foreign Policy Yearbook (2005)*, ό.π., σελ.2.

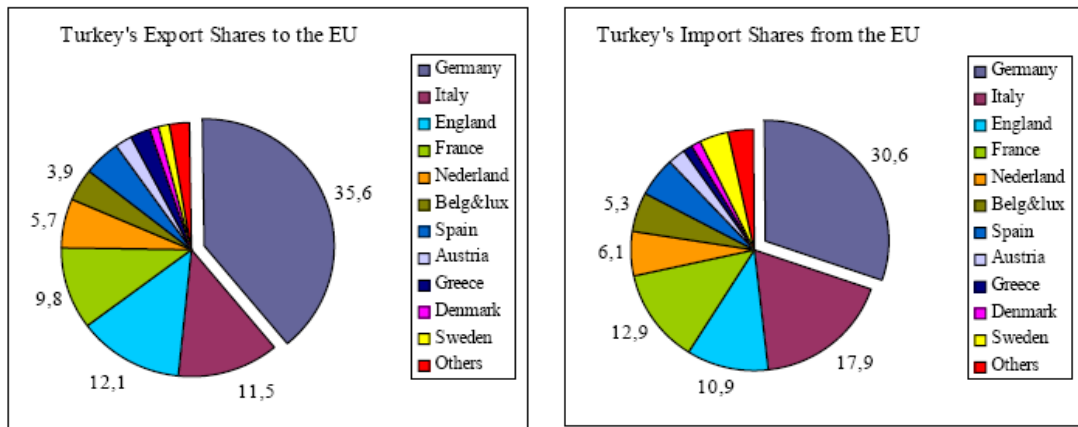
αυστριακών θεωρεί ότι η Τουρκία διατηρεί ιστορικούς δεσμούς με την Ευρώπη (βλ. Διάγραμμα 9, ευρωβαρόμετρο 63.4, Spring 2004).

Γ. Οικονομικό Επίπεδο: Οι αυστριακές επιχειρήσεις, παρά το γεγονός ότι δεν είναι σε θέση να διακηρύξουν την προτίμησή τους σχετικά με την έκβαση των διαπραγματεύσεων με την Τουρκία, εντούτοις, με την ανύπαρκτη διείσδυσή τους στην τουρκική αγορά, αντανακλούν την ήδη διαμορφωθείσα «τουρκοσκεπτική» κατάσταση στην Αυστρία. Στα γραφήματα που ακολουθούν, φαίνεται με τον καλύτερο τρόπο ότι τα επίπεδα των εισαγωγών-εξαγωγών ανάμεσα στις 2 χώρες, παραμένουν σε πολύ χαμηλά επίπεδα²¹.

²¹ Utku Utkulu & Dilek Seymen, “Trade and Competitiveness Between Turkey and the EU: Time Series Evidence”, Turkish Economic Association, Discussion Paper 2004/8, April, 2004, <http://www.tek.org.tr>

Figure 3: Turkey's Trade Share by EU Countries (1995-2002 / in Average)

Source: SPO,SIS.

Πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι η τουρκική ένταξη δεν θα εξαρτηθεί μόνο από την ικανότητά της να ικανοποιήσει τα κριτήρια και τις απαιτήσεις της ΕΕ αλλά και από άλλους παράγοντες που σχετίζονται με την ΕΕ, δικές της επιφυλάξεις και την θέση της κοινής γνώμης απέναντι στην Τουρκία.

Το ποιά θα είναι το τελικό σημείο που θα οδηγηθεί η Τουρκία, είναι δύσκολο να προβλεφθεί και σε μεγάλο βαθμό θα εξαρτηθεί τόσο από την θέληση των ευρωπαϊκών κρατών να ενισχύσουν την πορεία της περιορίζοντας τις αντιθέσεις τους, όσο και από την εσωτερική κατάσταση στην Τουρκία και τις δυνάμεις που θα επικρατήσουν.

3. Η στάση της Γαλλικής κοινής γνώμης απέναντι στην προοπτική της Τουρκικής ένταξης στην ΕΕ

ΚΑΡΑΝΤΖΙΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

Η μελέτη της γαλλικής περίπτωσης ως κομμάτι της παραπάνω ανάλυσης αποτελεί επιτακτική ανάγκη αφού η Γαλλία αποτελεί ένα από τα αντιπροσωπευτικότερα παραδείγματα των πλέον επιφυλακτικών απέναντι στην διεύρυνση χωρών.

Η στάση της Γαλλίας λοιπόν απέναντι στην διεύρυνση σήμερα αποτελείται ουσιαστικά από δύο μέρη:

A) την επίσημη θέση της κυβέρνησης που διατηρεί γενικά μια θετική αλλά και αυστηρή στάση απέναντι στις διευρύνσεις πάντα σύμφωνα με προϋποθέσεις²² και με τις εξελίξεις (ικανότητα απορρόφησης της ΕΕ και θεσμικές μεταρρυθμίσεις).

Απέναντι στην προοπτική ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ, η Γαλλικά κυβέρνηση παρουσιάζει μια αυστηρή στάση πρώτον συνδέοντας την ένταξή της με το κυπριακό και με το ζήτημα της γενοκτονίας του 1915²³ και δεύτερον συμφωνώντας με το πάγωμα των 8 κεφαλαίων το Δεκέμβριο του 2006²⁴. Γνωστές άλλωστε είναι και οι δύο κρίσεις²⁵ που έχουν υπάρξει το 2001 και το 2006 σχετικά με τον νόμο για την αναγνώριση της γενοκτονίας των Αρμενίων αλλά και το άσχημο κλίμα που επικράτησε στις διμερείς σχέσεις λόγω της αρνητικής στάσης στο δημοψήφισμα για το Σχέδιο Συνταγματικής Συνθήκης του 2005.

B) την θέση της κοινής γνώμης που συχνά επηρεάζεται και από εσωτερικά προβλήματα.

Μέσα λοιπόν από την παράθεση των επιφυλάξεων της γαλλικής κοινής γνώμης θα αντιληφθούμε εύκολα τα σημαντικότερα ζητήματα που προβληματίζουν τους Ευρωπαίους και ταυτόχρονα εμποδίζουν την πορεία της Τουρκίας.

A' Περίοδος

Η δυσπιστία, οι αμφιβολίες αλλά και οι αντιδράσεις της Γαλλικής κοινής γνώμης είναι εμφανείς σχεδόν όλα τα χρόνια αφού στις περισσότερες περιπτώσεις η Γαλλία αποτελεί την χώρα με τα χαμηλότερα ποσοστά υποστήριξης τόσο της διεύρυνσης γενικά όσο και της τουρκικής ένταξης. Χαρακτηριστικά είναι τα ποσοστά του φθινοπώρου του 2001 και του 2002 αλλά και όλη η περίοδος του 2003.

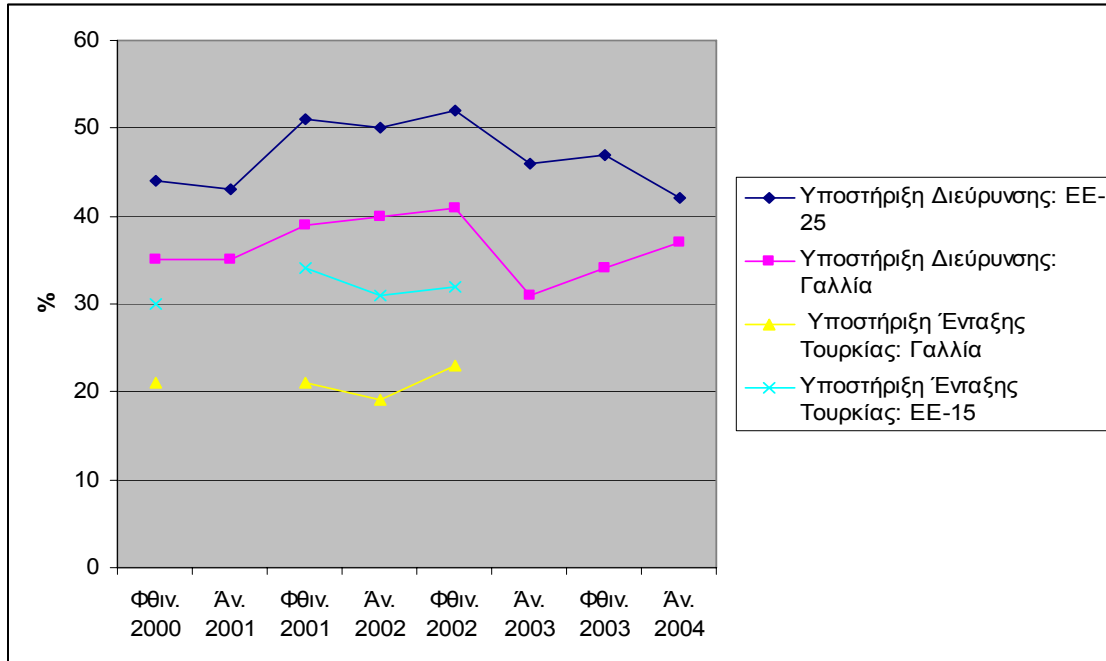
Διάγραμμα 3.1 :Υποστήριξη Διεύρυνσης και Τουρκικής Ένταξης (Φθινόπωρο 2000-Ανοιξη 2004)

²²http://www.elysee.fr.nexint.net/elysee/elysee.fr/francais/les_dossiers/europe/documents_et_propos_sur_l_europe./2006/propos_sur_l_europe_2006.40037.html

²³<http://www.lemonde.fr> (M.Chirac lie l'adhésion torque a l'UE a la reconnaissance du genocide armenien)

²⁴ <http://www.lemonde.fr> (Hypocrisies)

²⁵http://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files_156/turkey_358/france-and-turkey_3178/political-relations_3735.html

Πηγή : Επεξεργασία στοιχείων από Eurobarometers

Σημαντικό επίσης είναι το γεγονός ότι τα διαγράμματα που απεικονίζουν την υποστήριξη της Γαλλίας και της ΕΕ γενικά προς την διεύρυνση κινούνται παράλληλα, πράγμα που δείχνει ότι η κοινή γνώμη στη Γαλλία επηρεάζεται, όπως είναι φυσικό, από κοινούς παράγοντες και εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Έχουμε λοιπόν σε όλη την περίοδο απόκλιση τουλάχιστον 8 μονάδων με εξαίρεση την άνοιξη του 2004 όπου η διαφορά γίνεται 5 μονάδες (42% έναντι 37%) και μέγιστη διαφορά το φθινόπωρο του 2001 (12 μονάδες) και την άνοιξη του 2003 με διαφορά 15 ποσοστιαίων μονάδων.

Η υποστήριξη λοιπόν της Γαλλίας γενικά για την διεύρυνση βρίσκεται καθ'όλη την εξεταζόμενη περίοδο σταθερά κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ και αυτό γιατί οι Γάλλοι κρίνουν σε μεγάλο βαθμό την πορεία και επιρροή της ΕΕ με βάση όχι μόνο την ικανοποίηση των κριτηρίων ένταξης από την Τουρκία αλλά και σύμφωνα με την εσωτερική κατάσταση στο κράτος τους. Επιπλέον, θεωρούν ότι πρωταρχικός στόχος της ΕΕ πρέπει να είναι η εμβάθυνση και μια πολιτική ένωση, η οποία βέβαια είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί με δεδομένη την προσπάθεια για ενσωμάτωση νέων μελών.

Συγκριτικά με την στάση συγκεκριμένα απέναντι στην Τουρκία διακρίνουμε ότι τόσο η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη όσο και η γαλλική κοινή γνώμη, παρουσιάζουν μεγάλες αποκλίσεις σε σχέση με την στάση τους απέναντι στην διεύρυνση γενικά.

Έτσι βάσει των στοιχείων που παρατίθενται όσον αφορά στην ΕΕ η υποστήριξη ειδικά για την Τουρκία παρουσιάζουν μια απόκλιση που ξεκινά από 14 ποσοστιαίες μονάδες το φθινόπωρο του 2000 και φτάνει μέχρι 20 το φθινόπωρο του 2002. Επιπλέον στην περίπτωση της Γαλλίας οι αποκλίσεις ξεκινούν από 14 ποσοστιαίες μονάδες το φθινόπωρο του 2000 φτάνοντας όμως μέχρι και 21 μονάδες την άνοιξη του 2002.

Όλα αυτά φυσικά είναι αποτέλεσμα όχι μόνο γενικότερων προβλημάτων και αμφιβολιών που έχουν διατυπωθεί αλλά και συγκεκριμένων φόβων που εκφράζονται από την Γαλλία και που θα εξεταστούν στην συνέχεια.

Αυτοί οι φόβοι και οι αμφιβολίες θα μπορούσαν να συνοψιστούν στις παρακάτω γενικότερες αλλά και ειδικότερες διατυπώσεις :

- Σύμφωνα με την εξεταζόμενη περίοδο και βάσει των ευρωβαρομέτρων καθώς και των εθνικών αναφορών της Γαλλίας, το 69%-73% των Γάλλων²⁶ θεωρούν ότι με την ένταξη της Τουρκίας θα λαμβάνονται δυσκολότερα αποφάσεις και το 54%-57% των Γάλλων²⁷ θεωρεί ότι είναι απαραίτητη η θεσμική μεταρρύθμιση. Αυτό βέβαια βασίζεται στην ανησυχία που έχει δημιουργηθεί λόγω του μεγάλου μεγέθους της Τουρκίας. Το μέγεθος αυτό αναμένεται να δημιουργήσει προβλήματα στα θεσμικά όργανα της ΕΕ καθώς λόγω του πληθυσμού της η Τουρκία πλέον θα αποτελεί την δεύτερη μεγαλύτερη χώρα μετά την Γερμανία, διαθέτοντας τον ίδιο μερίδιο ψήφων και κάνοντας έτσι επιτακτική την ανάγκη αναθεώρησης του τρόπου λήψης αποφάσεων. Έρευνες²⁸ έχουν δείξει ότι εάν η Τουρκία γίνει μέλος της ΕΕ το 2015 θα έχει πληθυσμό 82,1 εκατομμύρια, δηλαδή λίγο λιγότερο από την Γερμανία που θα έχει 82,4 εκατομμύρια, αντιπροσωπεύοντας έτσι το 14% του πληθυσμού των 28 χωρών. Επίσης το 2025 ο πληθυσμός της αναμένεται να φτάσει τα 87 εκατομμύρια και αποτελώντας την μεγαλύτερη χώρα θα έχει και το 15,5% του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ.

- Επιπλέον, το 59%-63% των Γάλλων²⁹ θεωρεί ότι η συμμετοχή της Τουρκίας θα κοστίζει πολλά χρήματα³⁰ με την απορρόφηση τεράστιων κοινοτικών κονδυλίων και

²⁶ http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm (French national reports)

²⁷ Ομοίως

²⁸ Kirsty Hughes, "TURKEY AND THE EUROPEAN UNION: JUST ANOTHER ENLARGEMENT? Exploring the implications of Turkish accession." (A friends of Europe working paper), June 2004

²⁹ http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm (French national reports)

51%-53% πιστεύει ότι οι ενισχύσεις που η ίδια η Γαλλία λαμβάνει θα μειωθούν. Αυτή η στάση βέβαια βασίζεται στο γεγονός ότι η Τουρκία αποτελεί μια χώρα της οποίας ο πληθυσμός αναπτύσσεται με πολύ γρήγορους ρυθμούς χωρίς παράλληλα να υπάρχει και μια σημαντική οικονομική ανάπτυξη (χαμηλό ΑΕΠ και επίπεδο Άμεσων Ξένων Επενδύσεων)³¹. Επιπλέον, πρέπει να τονιστεί ότι ο νεαρός τουρκικός πληθυσμός τίθεται σε αντιπαράθεση με τον γηράσκοντα πληθυσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Σημαντικό θεωρείται ότι το ¼ των Γάλλων³² θεωρούν ότι η Τουρκία δεν ανήκει στην Ευρώπη. Μόνο το 3% του τουρκικού εδάφους ανήκει στην Ευρώπη και έτσι με την ένταξη της γεννιούνται ερωτήματα όπως «Αφού η Τουρκία γιατί όχι και το Μαρόκο;»³³. Επιπλέον φόβοι διατυπώνονται για το κατά πόσο αυτή η διεύρυνση θα φέρει κοντά την Ανατολή με την Δύση και την Ευρώπη με τον Ισλαμικό κόσμο δείχνοντας ότι πλέον δεν υπάρχουν διακρίσεις³⁴ και προκαταλήψεις ή θα δημιουργήσει μεγαλύτερες αντιθέσεις με αρνητικό μήνυμα προς τον ισλαμικό κόσμο αφού η επιτυχία της Τουρκίας στον τομέα της δημοκρατίας θα αποδοθεί ως «ευρωπαϊκό» επίτευγμα³⁵.

- Υπάρχουν διαφορές όσον αφορά στις αξίες και στον πολιτισμό, ανάμεσα σε μια αμιγώς μουσουλμανική χώρα (99,8% του πληθυσμού) και την ΕΕ, στην οποία κυριαρχεί ο Χριστιανισμός και η άποψη του «χριστιανικού club»³⁶ (παρότι στην Ευρώπη κατοικούν πολλοί Μουσουλμάνοι³⁷). Συγκεκριμένα, στην Γαλλία που έχει το υψηλότερο ποσοστό μουσουλμάνων στην Ευρώπη 7% η ανησυχία είναι μεγαλύτερη, με τον φόβο μεταναστευτικών κυμάτων εντονότερο. Φόβος επίσης υπάρχει ότι έτσι θα αυξηθούν τα γκέτα³⁸ αυξάνοντας έτσι πολύ περισσότερο την ήδη υπάρχουσα ανεργία και την εγκληματικότητα. Δεν είναι λίγοι επίσης εκείνοι που υποστηρίζουν πως με την ένταξη της Τουρκίας θα ενισχυθεί ο ακραίος ισλαμισμός στην ΕΕ.

- Η Γαλλία έχει ανεργία κοντά στο 10%³⁹ και οι ίδιοι οι Γάλλοι αποδίδουν αυτό το ποσοστό 1^{ov} στην παγκοσμιοποίηση γενικά και 2^{ov} στην διεύρυνση της ΕΕ. Φοβούνται

³⁰ Meltem Muftuler-Bac, "Turkey in the EU's Enlargement Process: Obstacles and Challenges"

³¹ http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm (French national reports)

³² Ομοίως

³³ Tom Spencer, "Good reasons for saying no to Turkey", 19 August 2004, <http://www.publicaffairs.ac>

³⁴ Esther Pan, "Turkey's EU Bid", 30 September 2005

³⁵ Tom Spencer, "Good reasons for saying no to Turkey", 19 August 2004, <http://www.publicaffairs.ac>

³⁶ David Barchard, "Turkey and the European Union", Center for European Reform, σελ.7

³⁷ Sedat Laciner, "Turkey-EU Relations : If Turkey Says No!", 2005

³⁸ "New Hiccups to Turkey's EU membership", Daily Times, 8 December 2004

³⁹ Ομοίως

λοιπόν ότι το χαμηλό οικονομικό επίπεδο της Τουρκίας θα επηρεάσει αρνητικά την χώρα τους. Ουσιαστικά από τα γκάλοπ όλων των ετών παρατηρούμε πως για τους Γάλλους⁴⁰ η καταπολέμηση της ανεργίας αποτελεί γι' αυτούς την βασική προτεραιότητά τους. Αμέσως μετά ακολουθούν η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και ειδικά μετά το 2001, η διατήρηση της ειρήνης και η καταπολέμηση της φτώχειας και της εγκληματικότητας.

- Επίσης, Γάλλοι⁴¹ και Γερμανοί θεωρούν πως η Τουρκία θα καταστρέψει την προσπάθειά τους να δημιουργήσουν μια παγκόσμια δύναμη όπως οι ΗΠΑ μη επιτρέποντάς της να λειτουργεί κοινά και με συνέπεια.

- Το 1/2 των Γάλλων⁴² θεωρούν ότι δεν είναι καλά πληροφορημένοι για την διεύρυνση και το 37%-45% εμπιστεύονται την ΕΕ.

Β' Περίοδος

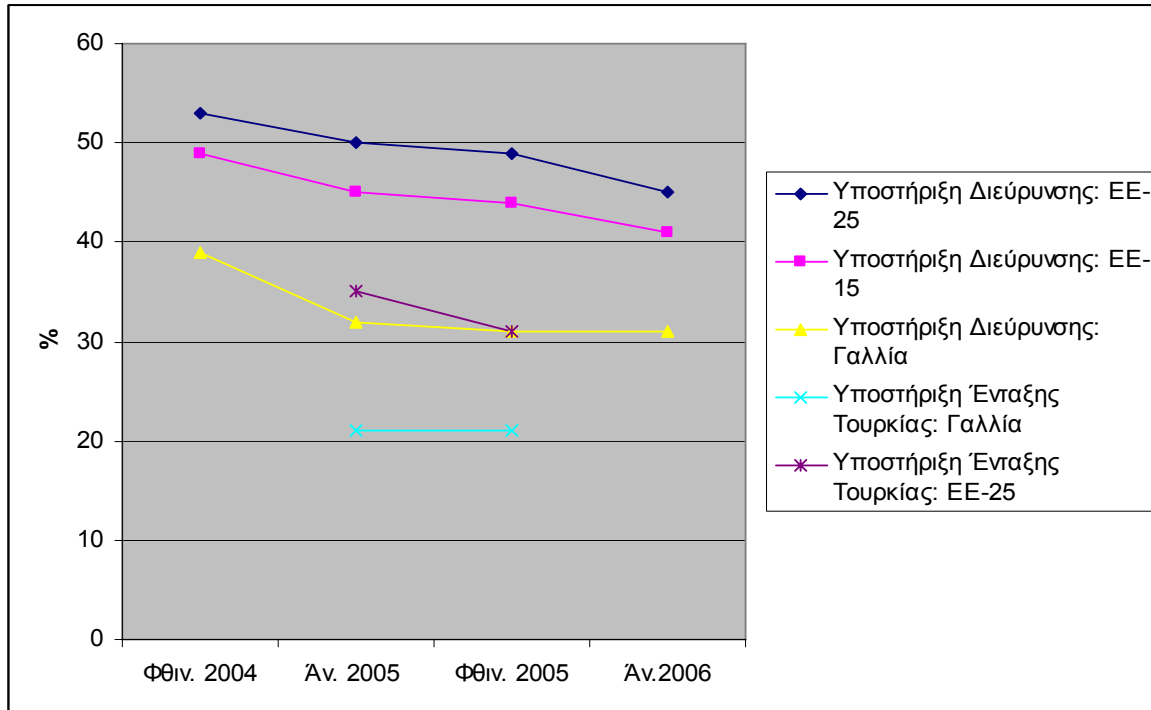
Συνεχίζοντας θα αναφερθούμε στην περίοδο μετά το φθινόπωρο του 2004 μέχρι και το 2006 λαμβάνοντας δηλαδή υπόψη μας και την διεύρυνση των 10 νέων κρατών.

Διάγραμμα 3.2: Υποστήριξη Διεύρυνσης και Τουρκικής Ένταξης (Φθινόπωρο 2004-Φθινόπωρο 2006)

⁴⁰ http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm (French national reports)

⁴¹ Erhan Basyurt, "France's dilemma", 7/12/2004

⁴² http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm (French national reports)

Πηγή : Επεξεργασία στοιχείων από Eurobarometers

Από το 2004 μέχρι και σήμερα παρατηρούμε μια μικρή αλλά σταθερή πτώση στην υποστήριξη της διεύρυνσης γενικά τόσο από την ΕΕ των 15 όσο και από την ΕΕ των 25, με παράλληλη κίνηση των δύο διαγραμμάτων. Τα ποσοστά ξεκινούν από 49% και φτάνουν στο 41% για την ΕΕ15 και από 53% φτάνουν στο 45% για την ΕΕ25, που όπως είναι λογικό παρουσιάζει υψηλότερα ποσοστά λόγω της συμμετοχής των 10 νέων κρατών που υποστηρίζουν την διεύρυνση.

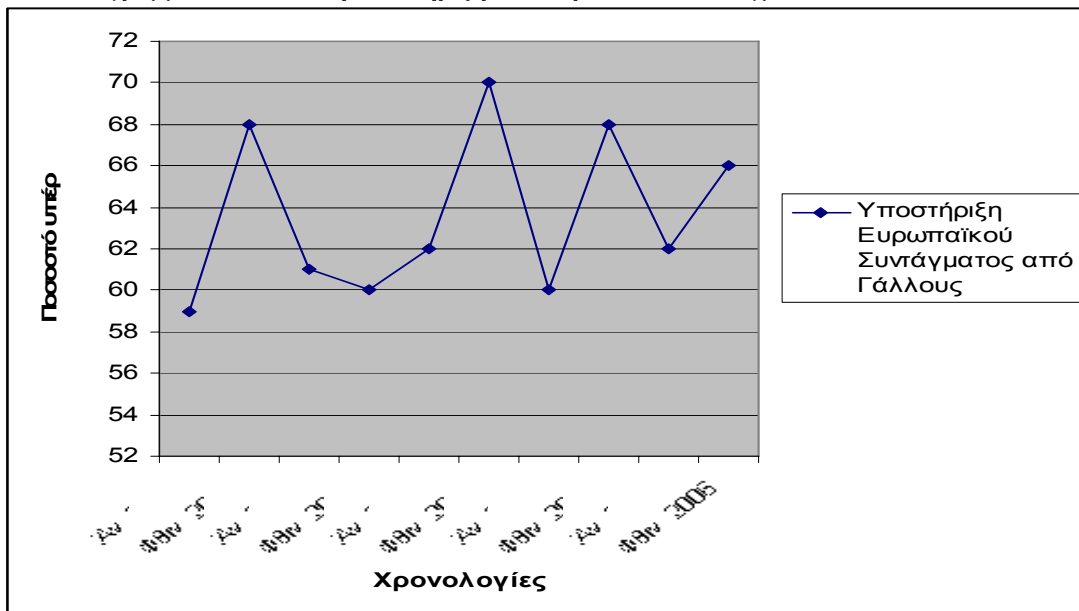
Σημαντικό επίσης και άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι η υποστήριξη της ΕΕ15 για την Τουρκία πριν την διεύρυνση (30%-34%) βρίσκεται στα ίδια σχεδόν ποσοστά με την υποστήριξη της ΕΕ25 (31%-35%) μετά την διεύρυνση και στα 10 νέα κράτη που υποστηρίζουν πιο ένθερμα την διεύρυνση.

Όσον αφορά στην υποστήριξη της Γαλλίας γενικά για την διεύρυνση παρατηρούμε μια σημαντική πτώση από την νέα διεύρυνση μέχρι και το 2005 λόγω της μείωσης του ενδιαφέροντος για την διεύρυνση. Βέβαια από την άνοιξη του 2005 μέχρι και την άνοιξη του 2006 παραμένει σταθερά στο 32%, σταθερά όμως πολύ πιο χαμηλά από τα ποσοστά της ΕΕ (μικρότερη απόκλιση 10 ποσοστιαίες μονάδες). Συγκεκριμένα

για την Τουρκία η υποστήριξη παρέμεινε όπως και πριν την διεύρυνση σε πολύ χαμηλά ποσοστά (21%).

Επιπλέον, σημαντικό θεωρείται το ότι το 59%-70% των Γάλλων⁴³ την εξεταζόμενη περίοδο αλλά και πριν το 2004 είναι υπέρ του Συντάγματος. Αυτό αποδεικνύει ότι οι Γάλλοι στο δημοψήφισμα που πραγματοποιήθηκε στις 29 Μαΐου του 2005 για την επικύρωση της συνθήκης εγκαθίδρυσης του Ευρωπαϊκού Συντάγματος όπου παρουσιάζονταν αρνητικοί τόσο για το ευρωπαϊκό Σύνταγμα όσο και για την ένταξη της Τουρκίας, εξέφραζαν την δυσαρέσκειά τους κυρίως για εσωτερικά προβλήματα της Γαλλίας⁴⁴.

Διάγραμμα 3.3: Γαλλική υποστήριξη στο Ευρωπαϊκό Σύνταγμα

Πηγή : Γαλλικές εθνικές αναφορές

Μέσα λοιπόν από αυτό το δημοψήφισμα οι Γάλλοι έδειξαν τόσο την αρνητική στάση τους απέναντι στην ΕΕ με την εμπιστοσύνη τους σ'αυτήν να κυμαίνεται από (37%-42%)⁴⁵ όσο και την αντίθεσή τους στην διαδικασία επέκτασής της λόγω των συνδεδεμένων με την διεύρυνση φόβων.

⁴³ http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm (French national reports)

⁴⁴ Ayca Turan, "Downwards part of the iceberg in France –Turkey Relations", 24 September 2005, European Relations Task Force, <http://www.turkishweekly.net/eurtf.php?id=22>

⁴⁵ http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm (French national reports)

Επιπλέον, οι Γάλλοι μέσα από την άρνησή τους αυτή επιδίωξαν να κάνουν εμφανή την δυσαρέσκειά τους απέναντι τόσο στα εθνικά τους προβλήματα (με κυριότερα: την ανασφάλεια, την ανεργία και την οικονομική τους κατάσταση)⁴⁶ όσο και στις εφαρμοζόμενες πολιτικές.

Σημαντικό επίσης είναι το γεγονός ότι οι Γάλλοι παρουσιάζονται να μην έχουν εμπιστοσύνη στους πολιτικούς τους εκπροσώπους⁴⁷. Ειδικότερα για το έτος 2003 και 2004 η εμπιστοσύνη προς το κοινοβούλιο πέφτει από 44% σε 35%, για την κυβέρνηση από το 43% στο 29% και για τα κόμματα από 15% σε 13%.

Τέλος, δεν πρέπει να παραλείψουμε ότι σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση αυτού του αποτελέσματος διαδραμάτισε και το γεγονός ότι το στρατόπεδο του «όχι» ήταν εναντίον της τουρκικής ένταξης και σκοπίμως ταύτισε το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα με την Τουρκία.

Κλείνοντας την αναφορά μας όσον αφορά στην στάση της κοινής γνώμης στην Γαλλία, πρέπει να τονίσουμε ότι όπως βλέπουμε και από το ακόλουθο διάγραμμα⁴⁸ που προέρχεται από έρευνα που διεξήχθη το 2006, το 48% των Ευρωπαίων υποστηρίζουν ότι είναι κατά της ένταξης της Τουρκίας ακόμα και αν αυτή συμμορφωθεί με όλες τις προϋποθέσεις της ΕΕ⁴⁹.

⁴⁶ Ομοίως

⁴⁷ http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm (French national reports)

⁴⁸ http://ec.europa.eu/public_opinion/enlargement_en.htm

⁴⁹ Meltem Muftuler-Bac, “Turkey in the EU’s Enlargement Process: Obstacles and Challenges”

4. Γερμανική Κοινή Γνώμη και Τουρκία - Μακριά και Αγαπημένοι

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΑΠΑΚΙΔΗΣ

Η παρουσία του τουρκικού στοιχείου είναι ιδιαίτερα έντονη στη γερμανική επικράτεια. Κατά τις δεκαετίες του 1950 και του 1960 η κυβέρνηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας κάλεσε ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό από άλλες χώρες για να αντισταθμίσει τις εγχώριες ελλείψεις. Η ανταπόκριση των Τούρκων ήταν τόσο μεγάλη που σύντομα έγιναν η πιο πολυάριθμη ομάδα μεταναστών στη χώρα. Σήμερα η τουρκική κοινότητα αριθμεί 2,5 εκατομμύρια ανθρώπους. Οι 500.000 εξ αυτών έχουν αποκτήσει τη γερμανική υπηκοότητα. Η καθημερινή επαφή των Γερμανών με τους Τούρκους μετανάστες όπως θα δούμε στη συνέχεια έχει προκαλέσει θετικές και αρνητικές συνέπειες.

Η συζήτηση στη Γερμανία σχετικά με την Τουρκία άρχισε ήδη από τη δεκαετία του 1980 και δεν αφορούσε την ενδεχόμενη ένταξη της ισλαμικής χώρας στην τότε ΕΟΚ, αλλά τις ελλείψεις της στους τομείς της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του σεβασμού των δημοκρατικών αξιών και θεσμών⁵⁰. Η απονομή του καθεστώτος της υποψήφιας προς ένταξη χώρας στην Τουρκία στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ελσίνκι τον Δεκέμβριο του 1990 έστρεψε το διάλογο προς μία νέα κατεύθυνση: ανήκει ή όχι η Τουρκία στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

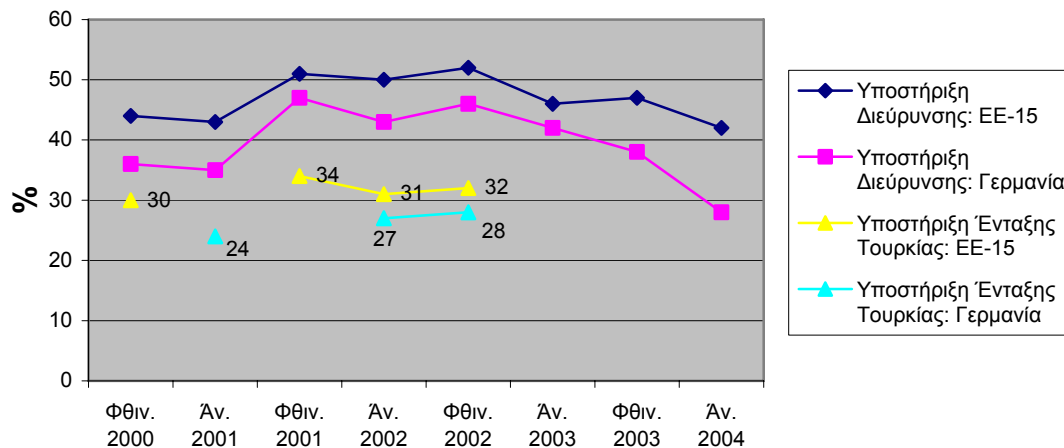
Τα Ευρωβαρόμετρα δείχνουν μία ξεκάθαρη θέση της γερμανικής κοινής γνώμης εναντίον της τουρκικής ένταξης. Όπως βλέπουμε στα διαγράμματα 4.1 (πριν την ένταξη των 10 νέων κρατών-μελών) και 4.2 (μετά τη διεύρυνση), το ποσοστό των Γερμανών που διάκειται θετικά απέναντι στην ένταξη της Τουρκίας κυμαίνεται μεταξύ 16 και 28%⁵¹,

⁵⁰ Heinz Kramer, *EU-kompatibel oder nicht? Zur Debatte um die Mitgliedschaft der Türkei in der Europäischen Union*, Stiftung Wissenschaft und Politik, Berlin, August 2003, http://www.swp-berlin.org/de/common/get_document.php?asset_id=155 (20.02.2007), σελ. 7.

⁵¹ Το ατυχές είναι ότι δεν υπάρχουν στοιχεία για όλες τις χρονιές, καθώς οι δημοσκοπήσεις του Ευρωβαρομέτρου παρουσιάζουν αρκετές χρονικές ασυνέχειες ως προς τα εξεταζόμενα ερωτηματολόγια.

σταθερά χαμηλότερα του Κοινοτικού μέσου όρου, ο οποίος όπως έχει ήδη αναφερθεί είναι ήδη πολύ χαμηλός, αλλά και χαμηλότερα της γερμανικής υποστήριξης της διεύρυνσης της ΕΕ σαν γενική ιδέα. Η συμπεριφορά αυτή καταγράφεται επίσης και στις δημοσκοπήσεις «Διατλαντικές Τάσεις» που διεξάγονται υπό την αιγίδα του Γερμανικού Ταμείου Μάρσαλ⁵².

Διάγραμμα 4.1: Υποστήριξη Διεύρυνσης και Τουρκικής Ένταξης (Φθινόπωρο 2000-Άνοιξη 2004)

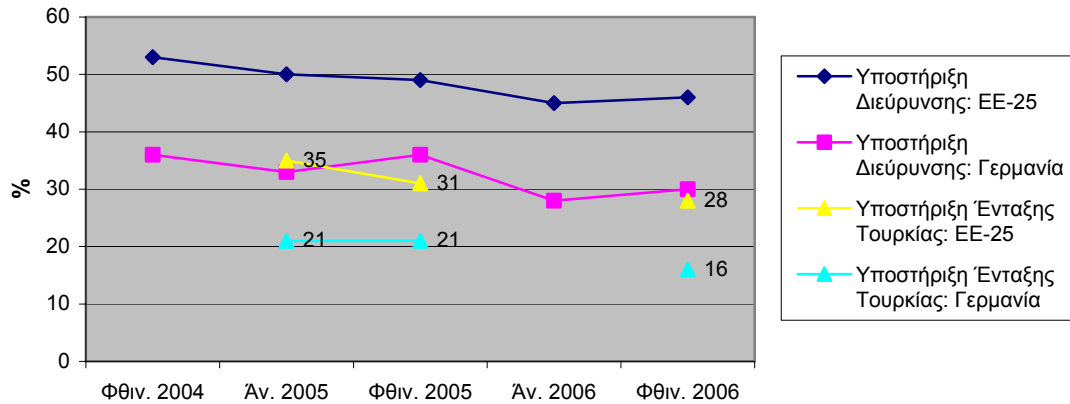

Παρ' όλα αυτά, τα ευρήματα που έχουν προκύψει δείχνουν μία σταθερή τάση έντονης απόρριψης της τουρκικής ένταξης εκ μέρους των Γερμανών.

⁵² Σύμφωνα με την έρευνα του 2006, το 42% των Γερμανών χαρακτήρισε την ενδεχόμενη τουρκική ένταξη ως «κακό πράγμα» (αύξηση δύο ποσοστιαίων μονάδων σε σύγκριση με το 2005) σε αντίθεση με το μόλις 16% που την χαρακτήρισε ως «καλό πράγμα» (ίδιο ποσοστό με το 2005), βλ. www.transatlantictrends.org (19.02.2007).

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Eurobarometers

Διάγραμμα 4.2: Υποστήριξη Διεύρυνσης και Τουρκικής Ένταξης (Φθινόπωρο 2004-Φθινόπωρο 2006)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Eurobarometers

Οι Γερμανοί οι οποίοι ανήκουν στο αριστερό, το κεντροδεξιό και το δεξιό τμήμα του πολιτικού φάσματος εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά απόρριψης της τουρκικής υποψηφιότητας. Οι υποστηρικτές του FDP σε ποσοστό 64%, των Χριστιανοδημοκρατών (CDU/CSU) σε ποσοστό 59%, αλλά και της Αριστεράς PDS κατά 54% διάκεινται αρνητικά σε μία ενδεχόμενη τουρκική ένταξη, αλλά για διαφορετικούς λόγους. Οι κεντροδεξιοί/δεξιοί αντίκεινται στην τουρκική υποψηφιότητα *per se*, ενώ οι αριστεροί είναι περισσότερο αρνητικοί απέναντι στην ΕΕ και τις ενέργειές της· από εκεί απορρέει και η δική τους απόρριψη ως προς την Τουρκία. Στον αντίποδα βρίσκονται οι Γερμανοί που κινούνται στο κεντροαριστερό τμήμα και στις παρυφές της αριστεράς. Οι υποστηρικτές του SPD σε ποσοστό 48% και των Πρασίνων κατά 56% υπερασπίζονται την τουρκική υποψηφιότητα⁵³.

Ο φόβος της αύξησης των μεταναστευτικών ροών προς τη χώρα συνιστά μία από τις κυριότερες αιτίες της αρνητικής στάσης των Γερμανών απέναντι στην Τουρκία. Σύμφωνα με την τελευταία έρευνα του Ευρωβαρομέτρου (Φθινόπωρο 2006), την ανησυχία αυτή εκφράζει το 78% των Γερμανών έναντι 66% του Ευρωπαϊκού μέσου

⁵³ Τα αντίστοιχα ποσοστά «κατά» είναι 46% και 41%, στοιχεία από ZDF-Politbarometer της 15^{ης} Δεκεμβρίου 2006, <http://www.zdf.de/ZDFde/inhalt/16/0,1872,4090928,00.html> (19.02.2007).

όρου⁵⁴. Η ύπαρξη μίας τόσο μεγάλης τουρκικής κοινότητας στη Γερμανία μπορεί να λειτουργήσει ως πόλος έλξης για περισσότερους Τούρκους μετανάστες⁵⁵. Ως εκ τούτου προκύπτει και το ζήτημα της δυνατότητας ενσωμάτωσης των νέων μεταναστών στην κοινωνία την ίδια στιγμή που υπάρχει και αντίστοιχος προβληματισμός για την ένταξη των Τούρκων δεύτερης και τρίτης γενιάς που γεννήθηκαν στη Γερμανία⁵⁶.

Ανασφάλεια υπάρχει επίσης και ως προς τη διατήρηση του κεφαλαίου στη χώρα. Το 85% των Γερμανών φοβούνται τη μεταφορά θέσεων εργασίας σε κράτη-μέλη της ΕΕ με χαμηλότερο εργατικό κόστος⁵⁷. Η Τουρκία είναι ένα τέτοιο κράτος και επομένως η ένταξή της στην ΕΕ θα επέτεινε αυτήν τη γερμανική ανασφάλεια.

Τα τρία τέταρτα των Γερμανών θεωρούν επίσης πως η ΕΕ έχει έντονες πολιτισμικές διαφορές με την Τουρκία. Μάλιστα, το 67% των Γερμανών πιστεύει πως οι αξίες του Ισλάμ είναι ασύμβατες με τις δημοκρατικές αξίες της χώρας τους (διάγραμμα 4.3). Αν γίνει μία αναγωγή σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, τότε σύμφωνα με αυτήν την τοποθέτηση η ισλαμική Τουρκία δεν έχει θέση στην ΕΕ, καθώς δε θα μπορέσει να ανταποκριθεί στα δημοκρατικά στάνταρ της τελευταίας. Ένα άλλο «αγκάθι» στην τουρκική ένταξη αφορά το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η τελευταία δημοσκόπηση του Ευρωβαρομέτρου δείχνει ότι το 93% των Γερμανών⁵⁸ έχει την άποψη πως η Τουρκία πρέπει να βελτιώσει τις επιδόσεις της στον τομέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πριν την προσχώρησή της στην ΕΕ. Τα υψηλά ποσοστά μπορούν εν μέρει να εκληφθούν και ως αποτέλεσμα της επιρροής του τύπου. Οι γερμανικές εφημερίδες αφιέρωσαν πολλά άρθρα σε περιπτώσεις παραβίασης της ελευθερίας της έκφρασης, όπως της δίωξης των συγγραφέων Ορχάν Παμούκ, Ελίφ Σαφάκ και του Αρμένιου δημοσιογράφου Χραντ Ντινκ βάσει της παραγράφου 301 του τουρκικού ποινικού κώδικα, αλλά και της δολοφονίας του τελευταίου στις 19 Ιανουαρίου.

⁵⁴ Eurobarometer 66, http://ec.europa.eu/public_opinion/standard_en.htm (19.02.2007).

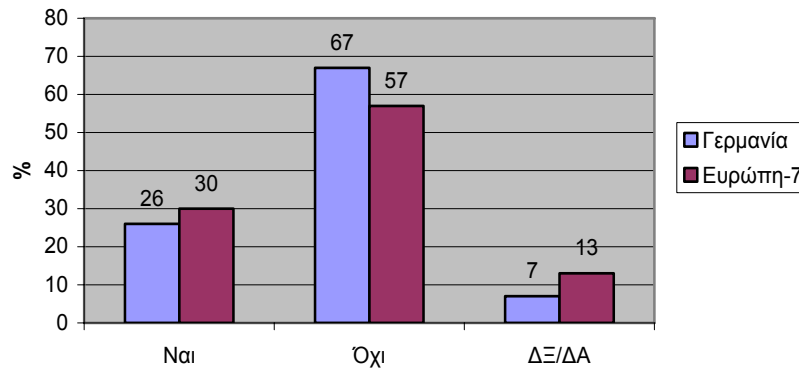
⁵⁵ Οι Τούρκοι μετανάστες μπορεί να είναι συγγενείς ή φίλοι αυτών που μένουν ήδη στη Γερμανία, Jon Henley, Jeevan Vasager and Ian Black, "Turkey demands talks on joining EU", *The Guardian*, 27.11.2002, <http://www.guardian.co.uk/eu/story/0,,848560,00.html> (19.02.2007).

⁵⁶ Judy Dempsey, "Turkish leader faces German mood swing", *International Herald Tribune*, 26.05.2006, <http://www.iht.com/articles/2006/05/25/news/turkey.php> (19.02.2007).

⁵⁷ Eurobarometer 65, *Nationaler Bericht: Deutschland*, Frühjahr 2006, σελ. 30.

⁵⁸ Έναντι 85% του Κοινοτικού μέσου όρου.

Διάγραμμα 4.3: Νιώθετε πως οι αξίες του Ισλάμ είναι συμβατές με τις δημοκρατικές αξίες της χώρας σας;

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Transatlantic Trends 2006⁵⁹

Μία επιπλέον πηγή των γερμανικών επιφυλάξεων είναι ο φόβος του ισλαμικού φονταμενταλισμού, τον οποίο οι Γερμανοί σε ποσοστό άνω του 50% από το 2002 θεωρούν «εξαιρετικά σημαντική απειλή» (Πίνακας 4.4). Οι ανησυχίες αυτές μεγαθύνονται περαιτέρω και από την εκτεταμένη ενασχόληση των γερμανικών ΜΜΕ με ορισμένα περιστατικά που συμβαίνουν μέσα στην τουρκική μεταναστευτική κοινότητα, όπως εγκλήματα τιμής και εξαναγκασμός γυναικών σε γάμο⁶⁰. Η Τουρκία ως ισλαμικό κράτος και ως χώρα καταγωγής των Τούρκων μεταναστών αποκτά κατ' αυτόν τον τρόπο αρνητική εικόνα για τους Γερμανούς.

Πίνακας 4.4: Πόσο σημαντικό θεωρείτε τον ισλαμικό φονταμενταλισμό ως απειλή;

	Γερμανία					Ευρώπη-7				
	2002	2003	2004	2005	2006	2002	2003	2004	2005	2006
Εξαιρετικά σημαντική απειλή	55	53	59	52	62	47	47	51	43	56
Σημαντική απειλή	40	38	36	39	33	38	38	38	41	34
Ασήμαντη απειλή	4	7	4	8	4	11	9	8	12	6
ΔΞ/ΔΑ	1	2	1	1	1	4	6	3	4	4

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Transatlantic Trends 2006

⁵⁹ Η «Ευρώπη-7» αποτελείται από Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Μεγάλη Βρετανία, Ολλανδία, Πολωνία και Πορτογαλία.

⁶⁰ Μεταξύ Δεκεμβρίου 2004 και Μαρτίου 2005, έξι Τουρκάλες δολοφονήθηκαν σε εγκλήματα τιμής. Αυτά τα γεγονότα είχαν πολύ αρνητικό αντίκτυπο στη γερμανική κοινωνία, βλ. Ellen Svendsen, ““THE TURKS ARRIVE!”-European media and public perceptions of Turkey”, *Zentrum für Europäische Integrationsforschung-EU-Turkey-Monitor*, Volume 2, Number 3, November 2006, σελ. 4.

Απόρροια των ανωτέρω – αλλά εν μέρει και αιτία τους – αποτελεί ο φόβος της διεθνούς τρομοκρατίας. Όπως διακρίνουμε και στον Πίνακα 4.2, η συντριπτική πλειονότητα των Γερμανών (97%) βλέπει τη διεθνή τρομοκρατία ως σημαντική και εξαιρετικά σημαντική απειλή. Οι Γερμανοί μάλιστα σε ποσοστό 46% φοβούνται ότι η Γερμανία θα αποτελέσει προσεχώς στόχο τρομοκρατικής επίθεσης⁶¹. Επί του συγκεκριμένου ζητήματος η Τουρκία βρίσκεται για μία ακόμη φορά σε μειονεκτική θέση. Η διεθνής τρομοκρατία σχετίζεται πλέον σε μεγάλο βαθμό με τον ισλαμικό φονταμενταλισμό⁶². Η Τουρκία αν και ισλαμική χώρα αποτελεί στόχο της διεθνούς τρομοκρατίας. Αποκορύφωμα αποτελούν οι βομβιστικές επιθέσεις εναντίον στόχων δυτικών συμφερόντων στην Κωνσταντινούπολη το φθινόπωρο του 2003. Επιπροσθέτως, η Τουρκία μαστίζεται και από την εγχώρια τρομοκρατία. Τα τελευταία χρόνια Κούρδοι αυτονομιστές έχουν προκαλέσει πολλές βομβιστικές επιθέσεις που φτάνουν μέχρι τα παράλια της Μικράς Ασίας και απειλούν και Δυτικούς τουρίστες. Σε περίπτωση λοιπόν που η Τουρκία ενταχθεί στην ΕΕ και οι κάτοικοί της αποκτήσουν το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης στις Ευρωπαϊκές χώρες, υπάρχει ο φόβος ότι ισλαμιστές τρομοκράτες θα μπορούσαν να εκμεταλλευθούν αυτήν την ευχέρεια ώστε να κινούνται ελεύθερα σε όλη την Ευρώπη. Μία τέτοια εξέλιξη θα ήταν επομένως ιδιαίτερα αρνητική με τα δεδομένα αυτής της περιόδου, όπου το 56% των Γερμανών πιστεύει ότι υπάρχει σύγκρουση μεταξύ του χριστιανικού και ισλαμικού πολιτισμού και το 58% προβλέπει πως η σύγκρουση αυτή θα κλιμακωθεί στο μέλλον⁶³.

Πίνακας 4.5: Πόσο σημαντική θεωρείτε τη διεθνή τρομοκρατία ως απειλή;

	Γερμανία				
	2002	2003	2004	2005	2006
Εξαιρετικά σημαντική απειλή	63	74	70	59	67
Σημαντική απειλή	33	23	26	36	30
Ασήμαντη απειλή	3	3	3	5	3
ΔΞ/ΔΑ	0	0	1	0	0

⁶¹ Τα στοιχεία προέκυψαν από δημοσκόπηση του Ινστιτούτου Δημοσκοπήσεων Άλλενσμπαχ που διεξήχθη τον Μάιο του 2006, βλ. “Angst vor dem Islam - Die Einstellungen der Deutschen zum Islam“, Südwestrundfunk, <http://www.swr.de/islam/konflikte/-/id=1550002/nid=1550002/did=1567970/zf-xmmh/index.html> (19.02.2007).

⁶² Η Αλ Κάιντα και τα παρακλάδια της έχουν πλέον την πρωτοκαθεδρία στις διεθνείς τρομοκρατικές επιθέσεις μετά το 2001.

⁶³ “Angst vor dem Islam - Die Einstellungen der Deutschen zum Islam“, όπ. π.

Συνοψίζοντας λοιπόν, τα χαμηλά ποσοστά αποδοχής της τουρκικής υποψηφιότητας από τους Γερμανούς πολίτες μπορούν να ερμηνευθούν βάσει οικονομικών, πολιτισμικών παραγόντων, αλλά και λόγων ασφαλείας. Κατ' αρχάς, οι Γερμανοί φοβούνται πως με την τουρκική ένταξη θα έρθουν στη χώρα και άλλοι Τούρκοι μετανάστες, έχοντας ως πόλο έλξης τη μεγάλη τουρκική κοινότητα στη χώρα. Φοβούνται επίσης τη φυγή του ιδιωτικού κεφαλαίου προς χώρες με χαμηλότερο εργατικό κόστος και την κατάργηση θέσεων εργασίας. Αυτές οι δύο πτυχές είναι πολύ σημαντικές για τη στάση των Γερμανών, ειδικά αν αναλογιστούμε ότι το 78% εξ αυτών πιστεύει πως η ανεργία είναι το κυριότερο πρόβλημα της χώρας⁶⁴. Η γερμανική κοινή γνώμη υπερτονίζει επίσης τις πολιτισμικές διαφορές μεταξύ Χριστιανοσύνης και Ισλάμ και πιστεύει πως οι αξίες του τελευταίου δε συμβαδίζουν με τις δημοκρατικές αξίες. Σύμφωνα λοιπόν με αυτά τα δεδομένα, η Τουρκία δε θα μπορέσει να γίνει εύκολα δημοκρατικό κράτος. Οι Γερμανοί εστιάζουν επίσης στην έλλειψη προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην ισλαμική χώρα. Τέλος, η πλειονότητα της γερμανικής κοινής γνώμης νιώθει ανασφάλεια απέναντι στον ισλαμικό φονταμενταλισμό και τη διεθνή δημοκρατία. Ενδεχόμενη ένταξη στην ΕΕ θα ευνοούσε και την ελεύθερη μετακίνηση ισλαμιστών τρομοκρατών εντός της Ευρώπης.

5. Η ελληνική περίπτωση: η Τουρκική υποψηφιότητα στην ΕΕ και η ελληνική κοινή γνώμη

ΤΣΙΚΟΥΔΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

Σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας:

⁶⁴ Μιας και υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ της Δυτικής και Ανατολικής Γερμανίας, θα μπορούσαμε να πούμε πως οι κάτοικοι της πρώτης φοβούνται περισσότερο τη μεταναστευτική εισροή, καθώς η τουρκική κοινότητα εδράζεται σε αυτήν, ενώ οι κάτοικοι της δεύτερης, όπου και το ποσοστό ανεργίας είναι συγκριτικά υψηλότερο, φοβούνται περισσότερο τη φυγή κεφαλαίων από τη χώρα.

Το 1999 εγκαινιάστηκε μία διαδικασία προσέγγισης Ελλάδος-Τουρκίας, τόσο σε διμερές επίπεδο, όσο και στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής προοπτικής της γείτονος, την οποία η χώρα μας σταθερά υποστηρίζει. Ωστόσο, ο ρυθμός και η κατάληξη αυτής της πορείας εξαρτώνται από την ίδια την Τουρκία, την προσαρμογή της στα ευρωπαϊκά δεδομένα και, κυρίως, την εκπλήρωση εκ μέρους της όλων των κριτηρίων της Κοπεγχάγης.

Τα τελευταία χρόνια σημειώνεται σταθερά βελτίωση του κλίματος των διμερών σχέσεων της Ελλάδας με την Τουρκία, στην οποία συνέβαλαν καθοριστικά οι επαφές μεταξύ εκπροσώπων όλου του φάσματος των κοινωνιών των δύο χωρών. Στην εξέλιξη αυτή συνέτεινε η θετική εντύπωση που δημιουργήθηκε στην κοινή γνώμη των δύο χωρών από την εκατέρωθεν παροχή βοήθειας σε συνέχεια των καταστροφικών σεισμών που έπληξαν τις δύο χώρες. Σε αυτό το πλαίσιο αναπτύχθηκε σταδιακά η πρωτοβουλία προσέγγισης και συνεργασίας των δύο χωρών σε μη ευαίσθητα πολιτικά θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος.⁶⁵

Τα ποσοστά της ελληνικής κοινής γνώμης σχετικά με την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, καθ' όλη την διάρκεια των εξεταζόμενων περιόδων παραμένουν, παρόλα αυτά, σε χαμηλά επίπεδα, ανεξάρτητα των προσπαθειών της ελληνικής κυβέρνησης για βελτίωση του κλίματος μεταξύ των δυο χωρών και την συνεχή υποστήριξη της ευρωπαϊκής προοπτικής της Τουρκίας.

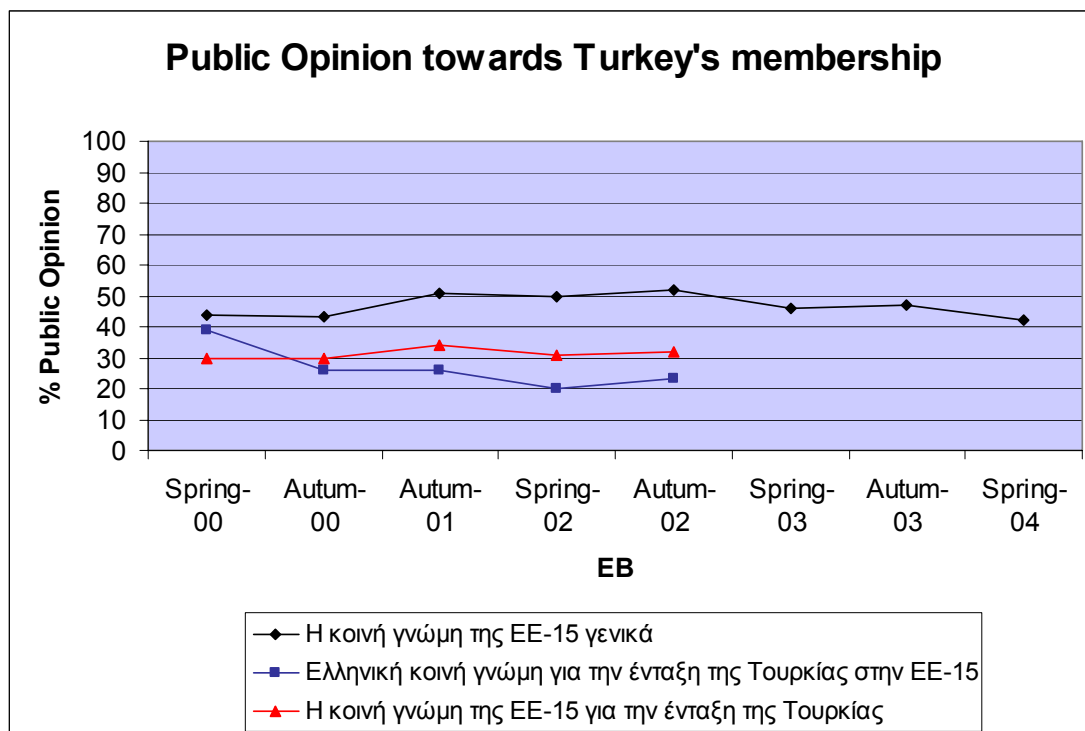
Στους πίνακες που ακολουθούν αναλύονται τα ποσοστά τις ελληνικής κοινής γνώμης σχετικά με την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ και παρουσιάζονται οι λόγοι που δικαιολογούν την στάση της ελληνικής γνώμης σε κάθε περίοδο.

Α' ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ:

	Spring-00	Autum-00	Autum-01	Spring-02	Autum-02	Spring-03	Autum-03	Spring-04
Η κοινή γνώμη της ΕΕ-15 γενικά	44	43	51	50	52	46	47	42
Ελληνική κοινή γνώμη για την ένταξη	39	26	26	20	23			

⁶⁵ Υπουργείο Εξωτερικών. Εξωτερική Πολιτική. 19/02/2007
<http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/el-GR/Policy/Geographic+Regions/South-Eastern+Europe/Turkey/History>

της Τουρκίας στην ΕΕ-15								
Η κοινή γνώμη της ΕΕ-15 για την ένταξη της Τουρκίας	30	30	34	31	32			

Πορεία της Ελληνικής Κοινής Γνώμης.

Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2000 η υποστήριξη της ελληνικής κοινής γνώμης για την μελλοντική ένταξη της Τουρκίας παρουσιάζει φθίνουσα πορεία. Αγγίζοντας σχεδόν το 40% στην αρχή της περιόδου, μειώνεται στο 26% το φθινόπωρο του 2000, παρόλο ότι είχε προηγηθεί η Σύνοδος Κορυφής στο Ελσίνκι τον Δεκέμβριο του 1999, όπου και ανακηρύχθηκε η Τουρκία ως υποψήφια χώρα προς ένταξη μετά την άρση του ελληνικού veto, αλλά και οι σεισμοί το καλοκαίρι του 1999 όπου έδωσαν μια θετική ώθηση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Λόγω των σεισμών, έλαβε χώρα ένας μεγάλος αριθμός επαφών μεταξύ εκπροσώπων της Τοπικής Αυτοδιοικήσεως, δημοσιογράφων, επιχειρηματιών, εκπροσώπων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, επιστημόνων, πανεπιστημιακών, μαθητών, σπουδαστών κλπ. Οι συναντήσεις αυτές απέφεραν τη διοργάνωση επισκέψεων, συναντήσεων, ημερίδων, αδελφοποιήσεων και, γενικά, την έναρξη συνεργασίας σε μεγάλη έκταση. Είναι προφανές ότι ο ρόλος των πολιτών υπήρξε

καθοριστικός, συμβάλλοντας στη μείωση του ελλείμματος γνώσης που έχει η κοινή γνώμη εκάστης των δύο χωρών για την άλλη.⁶⁶ Παρόλα αυτά όμως οι μετρήσεις έδειξαν ότι ο ενθουσιασμός αυτός ήταν στιγμιαίος, παροδικός. Τα ποσοστά το αποδεικνύουν. Θα πρέπει επίσης να αναφέρουμε ότι τον Φεβρουάριο της ίδιας χρονιάς είχαν προηγηθεί η υπόθεση Οτσαλάν, η οποία προκάλεσε ένταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Την ίδια περίοδο 1^ο εξάμηνο 2000 η κοινή γνώμη στην ΕΕ-15 παραμένει σταθερή 30% υπέρ της υποψηφιότητας όλο το 2000.

Η επόμενη εξεταζόμενη περίοδος καλύπτει τον φθινόπωρο του 2000 ως τον φθινόπωρο του 2001. Για αυτή την περίοδο έχουμε ελλιπή στοιχεία. Δεν έχουμε στοιχεία για την άνοιξη του 2001. Παρόλα αυτά η ελληνική κοινή γνώμη φαίνεται να παραμένει σταθερή στο 26% υπέρ, αρκετά χαμηλό ποσοστό. Είναι περίοδος που επικρατεί ένταση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις αφού ο διμερής διάλογος, που ο [Rauf Denktash](#) και ο Γλαύκος Κληρίδης αποφάσισαν να ξεκινήσουν τον Νοέμβριο του 2001, κατέληξε σε αδιέξοδο⁶⁷. Σε αντίθεση με την ελληνική κοινή γνώμη, το ποσοστό αυτό στην ΕΕ-15 παρουσιάζει μικρή άνοδο από 30% σε 34%.

Η επόμενη περίοδος φθινόπωρο 2001 – άνοιξη 2002 φανερώνει περαιτέρω μείωση του ποσοστού της ελληνικής κοινής γνώμης από 26% σε 20% υπέρ της ένταξης της Τουρκίας. Τα θέματα που απασχολούσαν τις ελληνοτουρκικές σχέσεις εκείνη την περίοδο επηρέαζαν αρνητικά την κοινή γνώμη. Είναι η περίοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην Κοπεγχάγη, όπου η ΕΕ αποφάσισε να δεχθεί 10 νέα μέλη, και η περίοδος αντιδράσεων στο σχέδιο Αννάν. Οι απ' ευθείας συνομιλίες Κληρίδη - Ντενκτάς, σε συνδυασμό με τη δυναμική που δημιουργήσε η πορεία ένταξης της Κύπρου στην ΕΕ, κατέληξαν στην κατάθεση εκ μέρους του ΓΓ του ΟΗΕ σχεδίου συνολικής διευθέτησης του Κυπριακού, με τις πιέσεις της διεθνούς κοινότητας για την αποδοχή ή

⁶⁶ Retrieval date: 21/01/2007, Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Εξωτερικών. «*Εξέλιξη των σχέσεων – Ιστορικό*». <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/el-GR/Policy/Geographic+Regions/South-Eastern+Europe/Turkey/History/>

⁶⁷ Retrieval date: 21/01/2007, “*Greco-Turkish relations*”, From Wikipedia, the free encyclopaedia http://en.wikipedia.org/wiki/Greco-Turkish_relations

την απόρριψή του να είναι ασφυκτικές, ώστε να υπάρξει λύση πριν από την ενσωμάτωση της Μεγαλονήσου στην ευρωπαϊκή «οικογένεια».⁶⁸

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο συνήλθε στις Βρυξέλλες, επιβεβαίωσε ότι δέκα υποψήφιες για ένταξη χώρες πληρούν τα πολιτικά κριτήρια και θα είναι σε θέση να εκπληρώσουν τα οικονομικά κριτήρια από τις αρχές του 2004 και μετά.⁶⁹ Ο αρμόδιος για τη διεύρυνση κ. Φερχόιγκεν, σε δήλωσή του σημείωσε πως η Τουρκία έχει μεν κάνει σημαντικά βήματα, αλλά η προσαρμογή της σε αυτά που ισχύουν στην Ένωση είναι αργή.⁷⁰ Μέχρι το τέλος του 2002 η στάση της ελληνικής κοινής γνώμης δεν παρουσιάζει σημαντικές μεταβολές. Το ποσοστό υπέρ της τουρκικής υποψηφιότητας παραμένει σε χαμηλά επίπεδα, παρουσιάζοντας παρόλα αυτά κάποια άνοδο σε 23%.

Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ:

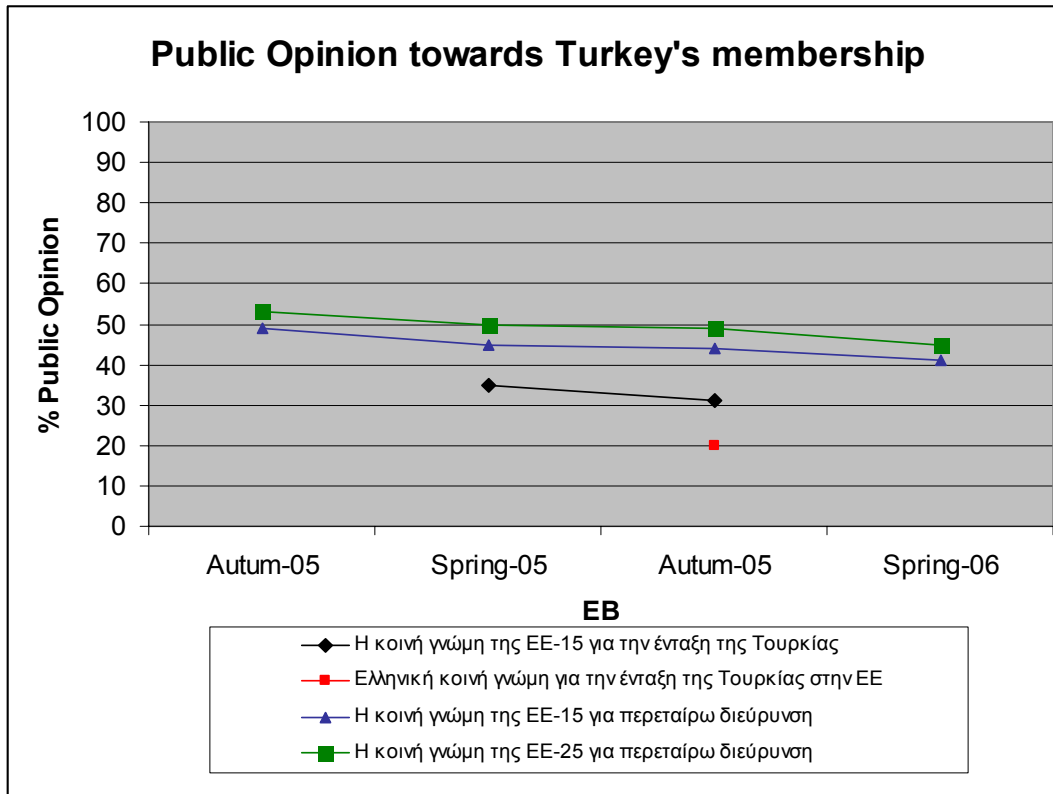
	Autum-05	Spring-05	Autum-05	Spring-06
Η κοινή γνώμη της ΕΕ-15 για την ένταξη της Τουρκίας		35	31	
Ελληνική κοινή γνώμη για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ			20	
Η κοινή γνώμη της ΕΕ-15 για περαιτέρω διεύρυνση	49	45	44	41
Η κοινή γνώμη της ΕΕ-25 για περαιτέρω διεύρυνση	53	50	49	45

Η ελληνική κοινή γνώμη σχετικά με την υποψηφιότητα της Τουρκίας το φθινόπωρο του 2005 εξακολουθεί να παραμένει σε πολύ χαμηλά επίπεδα, 20%, παρουσιάζοντας σχεδόν καμία αλλαγή σε σχέση με τις προηγούμενες περιόδους. Δυστυχώς δεν έχουμε επαρκή στοιχεία για τις υπόλοιπες υπό εξέταση περιόδους:

⁶⁸ Retrieval date: 19/02/2007. «Ελλάδα 2002»
<http://www.in.gr/news/review2002/chapter.asp?lngChapterID=422667>

⁶⁹ Retrieval date: 19/02/2007, Σημαντικά Γεγονότα
<http://europa.eu/bulletin/el/200210/p000001.htm>

⁷⁰ Retrieval date: 19/02/2007, «Ευρω-επιφυλάξεις για Τουρκία», Ειρήνη Δ. Καρανασοπούλου
http://ta-nea.dolnet.gr/print_article.php?e=A&f=17256&m=N09&aa=2

Το κλίμα με την Τουρκία είναι παγωμένο, μετά από μια ιδιαίτερα θερμή περίοδο, λόγω των προκλήσεων προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο και την άρνηση της Άγκυρας να αναγνωρίσει την Δημοκρατία της Κύπρου.⁷¹ Ανάμεσα στα γεγονότα που προηγήθηκαν το φθινόπωρο του 2005 είναι η επιβεβαίωση από πλευράς Τουρκίας ότι η εάν η Ελλάδα αυξήσει τα χωρικά της ύδατα σε 12 ναυτικά μίλια αυτό θα εκληφθεί από την Τουρκία ως "casus belli". Επίσης, αρνητική εξέλιξη υπήρξε το δημοψήφισμα για το σχέδιο Αννάν στις 24 Απριλίου 2004 (Annan Plan), το οποίο και απορρίφθηκε από τους Ελληνοκύπριους.⁷² Είναι η χρονιά (2005), όπου σύμφωνα με τον πρωθυπουργό Κώστα Καραμανλή «*τόρα είναι η ώρα για την Τουρκία να αποδείξει έμπρακτα ότι μπορεί και πραγματικά σκοπεύει στην πλήρη συμμόρφωση με το κοινοτικό κεκτημένο. Περιμένουμε από την τουρκική κυβέρνηση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να*

⁷¹ Retriental Date 21/01/2007, «*Ανασκόπηση 2005*»
<http://www.in.gr/news/Reviews/chapter.asp?lngReviewID=654964&lngChapterID=654976>

⁷² Retrieval date: 21/01/2007, “*Greco-Turkish relations*”, From Wikipedia, the free encyclopaedia
http://en.wikipedia.org/wiki/Greco-Turkish_relations

εκπληρώσει όλα τα κριτήρια και τις υποχρεώσεις, όπως έχουν τεθεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο». ⁷³ Οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις για την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ αρχίζουν χωρίς η Τουρκία να έχει αναγνωρίσει την Κυπριακή Δημοκρατία.

Η ελληνική κοινή γνώμη κατά την διάρκεια των υπό εξέταση περιόδων παρουσιάζει γενικά μια αρνητική εικόνα με ποσοστά να κυμαίνονται από 20% - 26%. Ενώ το 2000 αρχίζει με σχετικά υψηλό ποσοστό, σχεδόν 40% υπέρ, στο τέλος του 2002 μειώνεται στο 23%, με ελάχιστη τιμή 20% την άνοιξη του 2002, παρουσιάζοντας μείωση σχεδόν 50%. Η αρνητική αυτή εικόνα συνεχίζεται και στην 2^η υπό εξέταση περίοδο (φθινόπωρο 2006 – άνοιξη 2006) όπου παρόλο που έχουμε ελλιπή στοιχεία για την στάση της ελληνικής κοινής γνώμης, γίνεται φανερό ότι δεν παρουσιάζεται καμία αλλαγή. Το ποσοστό εξακολουθεί να παραμένει χαμηλό. Δεν θα ήταν παρακινδυνευμένο, πιστεύω, να υποθέσουμε ότι και κατά την διάρκεια των περιόδων που δεν έχουμε στοιχεία, η ελληνική κοινή γνώμη δεν θα παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις από τα ήδη γνωστά ποσοστά. Είναι αξιοσημείωτο το πόσο διαφέρει η ελληνική κοινή γνώμη από την κοινή γνώμη της ΕΕ-15 και της ΕΕ-25. Τα ποσοστά σε αυτές τις περιπτώσεις είναι πολλές φορές διπλάσια από εκείνα της ελληνικής κοινής γνώμης.

Μερικά από τα θέματα που εξηγούν αυτή την πτώση και που πάντα θα επηρεάζουν τις ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι το πολιτικό ζήτημα της Κύπρου, αμφισβήτηση του FIR Αθηνών, το θέμα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, το δικαίωμα της Ελλάδας να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα, ελληνική κυριαρχία επί αριθμού νησιών, νησίδων και βραχονησίδων του Ανατολικού Αιγαίου προβάλλοντας τη θεωρία των «γκρίζων ζωνών», επίκληση απειλής πολέμου, το αδιέξοδο το ελληνοτουρκικού διαλόγου κλπ ⁷⁴. Η Ελλάδα παρουσιάζεται ως μια αρκετά δύσπιστη χώρα και αρκετά αρνητική προς την προοπτική ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ, παρά τις

⁷³ Retrieval Date: 21/01/2007, Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, «2005 Πολιτικά Γεγονότα», Αθήνα 2006
<http://www.minpress.gr/minpress/events2005ifm.pdf> σελ. 64

⁷⁴ Retrieval Date 21/01/2007, Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Εξωτερικών. «Παράμετροι ελληνοτουρκικών σχέσεων».
<http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/el-GR/Policy/Geographic+Regions/South-Eastern+Europe/Turkey/Relationships+-+Potentials/>

προσπάθειες βελτίωσης του κλίματος καλής γειτονίας μεταξύ των δυο χωρών. Είναι βέβαια λογικό να παρουσιάζει αυτήν την επιφυλακτική στάση αφού οι σχέσεις τις με την γείτονα χώρα σχεδόν πάντα ήταν προβληματικές. Θα χρειαστεί αρκετός χρόνος, καλή διάθεση και μεγάλη προσπάθεια και από τις δυο πλευρές για μεταβολή της στάσης αυτής προς το καλύτερο και η σύσφιξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

Επίσης θα πρέπει να επισημάνουμε σε αυτό το σημείο ότι ακόμα δεν έχουμε στοιχεία για την στάση της κοινής γνώμης της ΕΕ 25 αποκλειστικά για την ένταξη της Τουρκίας. Η στάση της κοινής γνώμης της ΕΕ 25 για την περεταίρω διεύρυνση γενικά παρουσιάζεται αρκετά θετική.

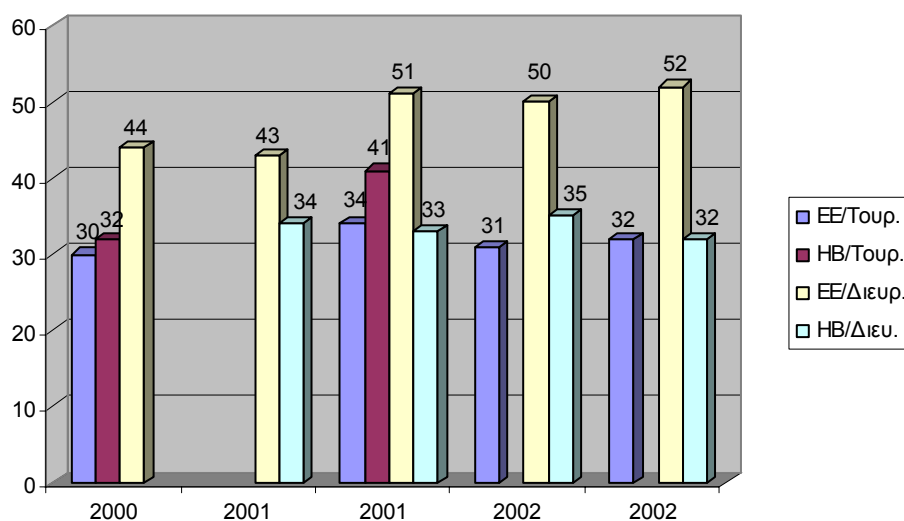
6. Η Υποστήριξη του Ηνωμένου Βασιλείου στην Ενταξιακή Προοπτική της Τουρκίας

ZENEPIAN ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ

Η υποστήριξη του Ηνωμένου Βασιλείου προς την Τουρκία, σε επίπεδο κυβέρνησης και μεγάλων πολιτικών κομμάτων, είναι μεταξύ των υψηλότερων στην ΕΕ. Γενικότερα, η βρετανική κοινή γνώμη είναι επιφυλακτική σχετικά με τα οφέλη που αποκομίζει από την ΕΕ αλλά και απρόθυμη να μεταβιβάσει αρμοδιότητες σε υπερεθνικό επίπεδο. Ως εκ τούτου επιθυμεί την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ. Κατά την βρετανική κοινή γνώμη, η Τουρκία έχει μεγάλη γεωπολιτική και οικονομική σημασία.

Βάσει των Ευρωβαρομέτρων των 6 τελευταίων ετών, η υποστήριξη των Βρετανών πολιτών είναι σημαντική. Όπως φαίνεται από τον παρακάτω πίνακα, το επίπεδο υποστήριξης των πολιτών, την περίοδο 2000-2002, βρίσκεται στον μέσο όρο περίπου της ΕΕ-15 και μερικές φορές τον ξεπερνάει.

Υποστήριξη της ΕΕ και του ΗνΒ για την Τουρκία και την Διεύρυνση

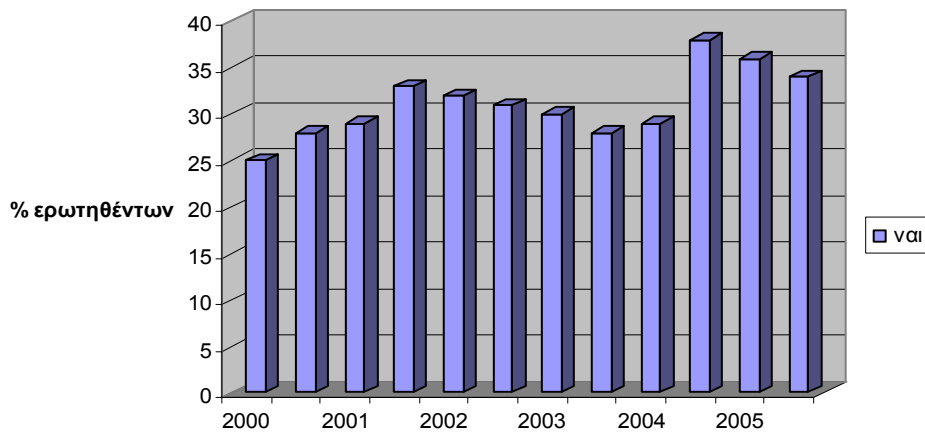

Πηγή: Eurostat

Από τα διαθέσιμα στοιχεία, φαίνεται ότι η υποστήριξη της βρετανικής κοινής γνώμης το δεύτερο εξάμηνο του 2000 (32%) είναι ελαφρώς μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της ΕΕ-15 (30%), αλλά παραμένει χαμηλότερη από την υποστήριξη της ΕΕ των 15 για τη διεύρυνση συνολικά (44%). Το δεύτερο εξάμηνο του 2001, η υποστήριξη της βρετανικής κοινής γνώμης απέναντι στην Τουρκία (41%) είναι αρκετά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της ΕΕ-15 (34%). Η υποστήριξη του ΗνΒ για τη διεύρυνση συνολικά βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο (33%), ενώ η υποστήριξη της ΕΕ-15 για την διεύρυνση συνολικά παραμένει σε πολύ υψηλότερο επίπεδο (51%).

Είναι εμφανές ότι αν και η υποστήριξη σε επίπεδο πολιτών είναι σχετικά μεγάλη, διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από αυτή της κυβέρνησης. Παρόλα αυτά, αν υποθέσουμε ότι οι Βρετανοί πολίτες αντιλαμβάνονται ότι η ένταξη της Τουρκίας θα πλήξει τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, τότε η υποστήριξή τους για την Τουρκία μπορεί να εξηγηθεί αποδεικνύοντας ότι οι Βρετανοί πολίτες δεν είναι ικανοποιημένοι από την ιδιότητα του ΗνΒ ως κ-μ της ΕΕ. Στα Ευρωβαρόμετρα από το 2000 μέχρι το 2006 φαίνεται ότι είναι σχετικά μικρός ο αριθμός των Βρετανών πολιτών που θεωρούν την ιδιότητα του μέλους ως κάτι καλό. Το ΗνΒ καταλαμβάνει την χαμηλότερη θέση και σε ορισμένες περιπτώσεις την δεύτερη χαμηλότερη στην ΕΕ-15. Το δεύτερο εξάμηνο του 2004 παρατηρείται η μεγαλύτερη υποστήριξη μετά το 2000, που αγγίζει ένα 38% των ερωτηθέντων.

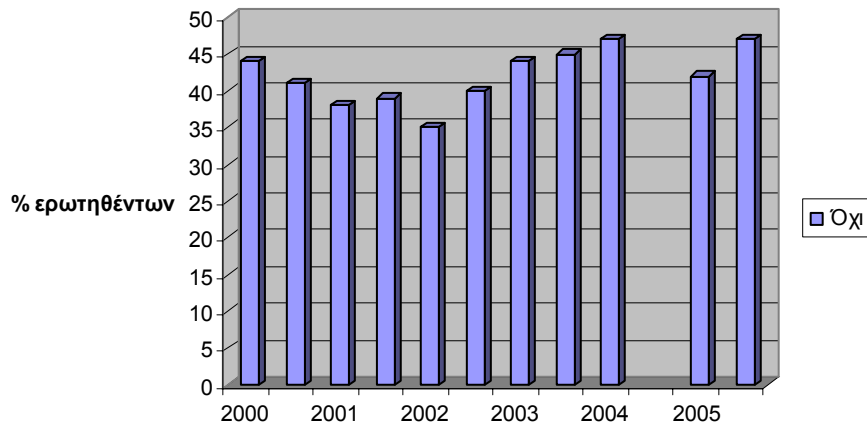
Θεωρείται την ιδιότητα μέλους ως κάτι καλό;

Πηγή: Eurostat

Κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, το ΗνΒ κατέχει την χαμηλότερη θέση στην ερώτηση αν το ΗνΒ έχει επωφεληθεί από την ένταξη. Στον πίνακα που ακολουθεί, φαίνεται καθαρά η αρνητική άποψη των πολιτών σχετικά με την συμμετοχή του ΗνΒ στην ΕΕ. Παρά ταύτα, δεν παρατηρείται ισχυρός συσχετισμός ανάμεσα στην αρνητική αντίληψη σχετικά με την συμμετοχή του ΗνΒ στην ΕΕ και την υψηλή υποστήριξη της Τουρκίας. Για παράδειγμα, το δεύτερο εξάμηνο του 2001 που η υποστήριξη για την Τουρκία βρίσκεται στο υψηλό ποσοστό του 41%, θα περιμέναμε η 'αντιπάθεια' για την ΕΕ να ήταν αντιστοίχως σε πολύ υψηλά επίπεδα. Αντιθέτως όμως, τόσο στην ερώτηση αν έχει επωφεληθεί από την συμμετοχή στην ΕΕ όσο και στην ερώτηση, αν θεωρείται η ιδιότητα του κράτους-μέλους ως κάτι καλό, οι απαντήσεις είναι σχετικά ευνοϊκές. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να υπάρχουν και άλλοι πιθανοί λόγοι για τους οποίους οι Βρετανοί πολίτες υποστηρίζουν περισσότερο την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας.

Το ΗνΒ έχει επωφεληθεί από την συμμετοχή του στην ΕΕ;

Πηγή: Eurostat

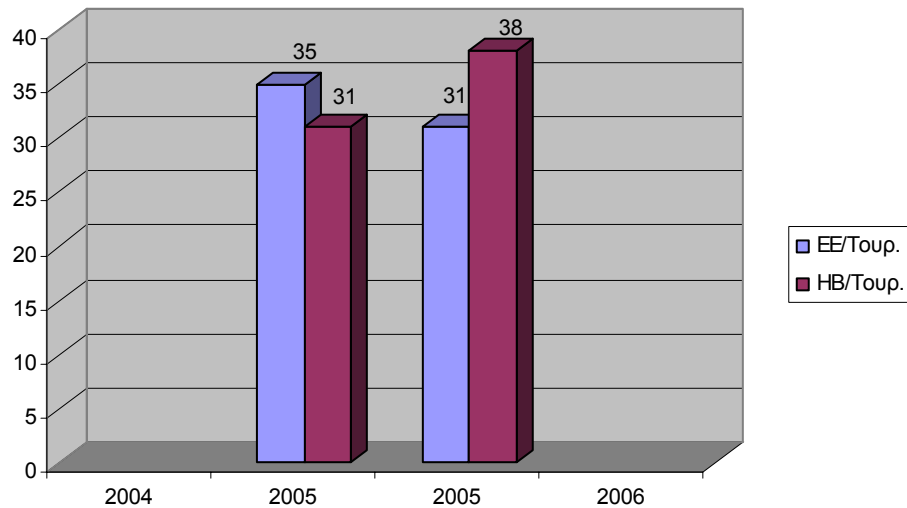
Η σχετικά θετική στάση των πολιτών του ΗνΒ απέναντι στην Τουρκία μπορεί να εξηγηθεί από πιθανές επιδράσεις της Τουρκικής ένταξης, οι οποίες ενώ σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ αποτελούν πηγή ανησυχιών, στο ΗνΒ αναμένονται να είναι πιο μικρές. Μια από τις βασικές έγνοιες κρατών, όπως η Γερμανία, η Γαλλία και η Ολλανδία, είναι οι επιπτώσεις της ένταξης ως προς την μαζική μετανάστευση Τούρκων πολιτών. Αυτές οι χώρες αποτελούν δημοφιλείς προορισμούς Τούρκων πολιτών και το ποσοστό Τούρκων πολιτών ως προς τις συνολικές εισροές μεταναστών σε αυτές τις χώρες είναι επίσης υψηλό. Το Ηνωμένο Βασίλειο όμως έχει σχετικά μικρότερη τουρκική κοινότητα, ώστε οι Τούρκοι μετανάστες υπολογίζεται ότι θα αποτελούν σχετικά μικρότερο ποσοστό επί των συνολικών εισροών προς την ΕΕ σε περίπτωση Τουρκικής ένταξης. Βεβαίως, οι παραπάνω εκτιμήσεις, αφορούν στον τρόπο με τον οποίο οι Βρετανοί πολίτες εκλαμβάνουν την τουρκική ένταξη και όχι τις πραγματικές συνέπειες στην μετανάστευση από την ένταξη, οι οποίες εξαρτώνται από πολλές παραμέτρους και είναι αμφίβολες.

Σε έρευνα του Kerem Oktem⁷⁵ τον Νοέμβριο του 2005, φαίνεται ότι ο Τύπος, ανεξαρτήτως πολιτικού χώρου, διατηρεί μια ευνοϊκή στάση απέναντι στην Τουρκία. Στα άρθρα των εφημερίδων, το πρόγραμμα εκμοντερνισμού της Τουρκίας αξιολογείται

⁷⁵ Kerem Oktem, "British Perceptions on Turkey's Accession Prospects: Euroskepticism and Turcophilia?", South East European Studies at Oxford, European Studies Centre, October 2005

θετικά και οι παρατυπίες στην λειτουργία της Τουρκικής Δημοκρατίας (σεβασμός ανθρωπίνων δικαιωμάτων) θεωρείται ότι θα λυθούν στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων. Συντηρητικές εφημερίδες κατακρίνουν κυβερνήσεις όπως την Γερμανική ως ρατσιστικές ή Ισλαμοφοβικές και παράλληλα προωθούν τα οφέλη από την Ένταξη της Τουρκίας, (όπως την αναβάθμιση της γεωπολιτικής σημασίας της ΕΕ, κ.λ.π.).

Υποστήριξη ΕΕ-25 και ΗνΒ για Τουρκία

Πηγή: Eurostat

Την περίοδο μετά την διεύρυνση του 2004, η υποστήριξη της Τουρκικής υποψηφιότητας από την Βρετανική κοινή γνώμη παραμένει σε υψηλά επίπεδα. Συγκεκριμένα, για το έτος 2005 (στοιχεία που αποτελούν και τα μοναδικά που διατίθενται από την Eurostat) η υποστήριξη των Βρετανών πολιτών βρίσκεται κοντά στο 30%, παρά τούτα όμως είναι μικρότερη από την αντίστοιχη της ΕΕ-25. Η αυξημένη υποστήριξη της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης μπορεί να εξηγηθεί από την πρόσφατη διεύρυνση και τα πιθανά αισθήματα αλληλεγγύης των νέων κρατών μελών για τις επόμενες υποψηφιότητες. Το δεύτερο εξάμηνο του 2005 όμως, η υποστήριξη του ΗνΒ εμφανίζεται ενισχυμένη κατά 7 μονάδες, φτάνοντας το 38%, ενώ η αντίστοιχη υποστήριξη της ΕΕ-25 μειώνεται στο 31%. Η αυξημένη υποστήριξη στο δεύτερο εξάμηνο του 2005 μπορεί να εξηγηθεί από την ανάληψη της Προεδρίας της ΕΕ από το ΗνΒ.

Από το 2000 έως το 2006, εντοπίζουμε μια σειρά γεγονότων που είναι πιθανό να επηρεάζουν την αντίληψη των Βρετανών πολιτών σχετικά με την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας. Γεγονότα όπως ο θάνατος δυο Βρετανών φιλάθλων στην Τουρκία στο πλαίσιο ποδοσφαιρικού αγώνα τον Απρίλιο του 2000, πιθανώς εξηγεί μια χαμηλή σχετικά υποστήριξη κατά το δεύτερο εξάμηνο του ίδιου έτους. Επίσης, η δράση της Τουρκικής μαφίας στο Λονδίνο το 2002, η οποία θεωρείται υπεύθυνη για την διακίνηση του 70% της ηρωίνης στην Βρετανία, η απόρριψη του αιτήματος για βοήθεια των ΗΠΑ στο Ιράκ το Μάρτιο του 2003, οι τρομοκρατικές ενέργειες στην Κωνσταντινούπολη το Νοέμβριο του 2003, που σύμφωνα με δημοσίευμα του BBC προκαλούν μεγάλη συμπάθεια για τους Τούρκους πολίτες, αλλά και η ένταξη των ΧΚΑΕ στην ΕΕ το 2004, επηρέασαν την συμπεριφορά των Βρετανών πολιτών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της προοπτικής ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ υπήρξε πάντα η Ευρωπαϊκή κοινή γνώμη. Η τελευταία, παραδοσιακά αντίθετη στην προοπτική αυτή, πιθανώς επηρεάζει την βούληση των πολιτικών ελίτ. Δεδομένου του αρνητικού κλίματος, αλλά και της πιθανότητας διεξαγωγής δημοψηφισμάτων για την τελική ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ, η τελική έκβαση της διαπραγματευτικής διαδικασίας παραμένει εκτός από ανοιχτή και αβέβαιη. Η κοινή γνώμη των κρατών μελών ενδεχομένως να παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία αυτή.

Συγκεκριμένα, στη Βρετανία, φαίνεται να επικρατεί το νεοφιλελεύθερο πνεύμα που θέλει την Ευρωπαϊκή Ένωση κυρίως ως έναν οικονομικό σχηματισμό, ο οποίος θα μπορούσε να εκτείνεται και πέραν των γεωγραφικών ορίων της ευρωπαϊκής ηπείρου. Η ένταξη της Τουρκίας, και ενδεχομένως άλλων χωρών του Καυκάσου ή της Βορείου Αφρικής, σύμφωνα με αυτήν την αντίληψη, θα εξασφαλίσει στην Ευρωπαϊκή Ένωση παραγωγικές δυνάμεις χαμηλού κόστους, αυξάνοντας έτσι την ανταγωνιστικότητά της, ενώ οι ίδιες δεν παύουν να αποτελούν μία ενδιαφέρουσα αγορά για τα ευρωπαϊκά προϊόντα, κυρίως λόγω του μεγάλου πληθυσμού τους και βεβαίως όχι της αγοραστικής δύναμης των πολιτών τους. Η Βρετανική κοινή γνώμη τάσσεται στην πλειοψηφία της υπέρ της προοπτικής ένταξης της Τουρκικής Δημοκρατίας στην ΕΕ, υιοθετώντας ιδέες για ένα νεοφιλελεύθερο ευρωπαϊκό μοντέλο, στο οποίο η Τουρκία έχει θέση.

Σε ό,τι αφορά τη Γαλλία -λίκνο της ιδέας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ως «αντίβαρο» στην πολιτική των ΗΠΑ- η πλειονότητα των πολιτικών τάσσεται εναντίον της ένταξης της Τουρκίας, αφού πρόκειται για παραδοσιακό ανταγωνιστή των Ηνωμένων Πολιτειών. Ειδικότερα, επικρατεί η αντίληψη ότι η γεωγραφική θέση και η ισχύς της Τουρκίας αναπόφευκτα θα της δώσει προνομιακό ρόλο στις περιοχές του Καυκάσου και ιδιαίτερα της Μέσης Ανατολής, περιοχές όπου η γαλλική εξωτερική πολιτική είναι ο ισχυρότερος παίκτης μεταξύ των χωρών της ΕΕ. Ωστόσο, τη Γαλλική κοινή γνώμη απασχολούν περισσότερο θέματα ταυτότητας και η αίσθηση ότι η Τουρκία δεν αποτελεί ευρωπαϊκή χώρα, όπως μάλιστα το διατύπωσε σαφώς ο Ν. Σαρκοζί. Επίσης, οι Γάλλοι πολίτες εκφράζουν τον φόβο ότι θα αυξηθούν τα γκέτα στις πόλεις και η εγκληματικότητα, ως αποτέλεσμα έντονων μεταναστευτικών κυμάτων. Η Γαλλική κοινή γνώμη παραμένει φανερά επιφυλακτική απέναντι στην Τουρκία σε όλη την εξεταζόμενη

περίοδο και προβληματίζεται για τις σημαντικές αρνητικές οικονομικές και πολιτικές επιπτώσεις στην ΕΕ.

Στη Γερμανία συγκρούονται δύο τάσεις. Οι υποστηρικτές της ένταξης της Τουρκίας εκφράζονται κυρίως από τους σοσιαλδημοκράτες και πρεσβεύουν την άποψη ότι η Γερμανία μπορεί να καταστεί από μόνη της ηγέτιδα δύναμη της διεθνούς πολιτικής σκηνής -φλερτάροντας επιπλέον με την ιδέα του φτηνού εργατικού δυναμικού και της αγοράς της Τουρκίας. Από την άλλη πλευρά, οι χριστιανοδημοκράτες, αλλά και πολλοί σοσιαλιστές, πιστεύουν ότι αυτό πρέπει να γίνει μέσω του ηγετικού ρόλου της Γερμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εκτιμάται ότι, παρά την ανάληψη της Καγκελαρίας από την Α. Μέρκελ, το ισοζύγιο Χριστιανοδημοκρατών-Σοσιαλιστών στη γερμανική κυβέρνηση γέρνει προς όφελος της ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας. Ωστόσο, οι προβληματισμοί σχετικά με το μέλλον της Τουρκίας στην ΕΕ παραμένουν πολλοί. Οι ιδέες για την προτίμηση μιας προνομιακής σχέσης με την ΕΕ αντί της πλήρους ένταξης βρίσκουν στην Γερμανία πρόσφορο έδαφος. Η Γερμανική κοινή γνώμη παραμένει επιφυλακτική, φοβούμενη ένα ευρύ ρεύμα μετανάστευσης, ανάπτυξης του ισλαμικού φονταμενταλισμού, πολιτικών και οικονομικών επιπτώσεων Τέλος, τα τρία τέταρτα των Γερμανών θεωρούν πως η ΕΕ έχει έντονες πολιτισμικές διαφορές με την Τουρκία.

Η σκληρή στάση της Αυστρίας απέναντι στην Τουρκία θα πρέπει να ερμηνευτεί λαμβάνοντας υπ' όψη την παραδοσιακή τάση για επιρροή στα βόρεια Βαλκάνια, η οποία ευνοείται από την ένταξη της Κροατίας. Η Τουρκία θα παίζει ενδεχομένως ανταγωνιστικό ρόλο ως προς την Αυστρία σε αυτήν την περιοχή. Η αυστριακή διπλωματία υποστηρίζει την προνομιακή σχέση της Τουρκίας με την ΕΕ και όχι την πλήρη ένταξη. Η Αυστριακή κοινή γνώμη παραμένει σταθερά αντίθετη στην προοπτική ένταξης της Τουρκίας και εστιάζει τις ενστάσεις της στην άποψη ότι η Τουρκία δεν ανήκει στην Ευρώπη και πως ενδεχόμενη ένταξή της θα επιφέρει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στους θεσμούς και τις πολιτικές της ΕΕ. Φανερά, οι αυστριακοί πολίτες, απορρίπτοντας τα επιχειρήματα περί αναβάθμισης του στρατηγικού ρόλου της ΕΕ, αποτελούν τους πιο αυστηρούς επικριτές της υποψηφιότητας της Τουρκίας.

Για την Ελλάδα, με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999, οι ελληνοτουρκικές σχέσεις εισήλθαν σε ένα διαφορετικό πλαίσιο διαχείρισης. Έκτοτε, οι ελληνικές κυβερνήσεις επέλεξαν να «εμβολιάσουν» την ελληνοτουρκική

διελκυστίνδα με μία έντονη ευρωπαϊκή διάσταση. Βασικός στόχος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής έναντι της Τουρκίας ήταν και είναι ο «εξευρωπαϊσμός» των ελληνοτουρκικών σχέσεων, δηλαδή η μεταφορά τους σε ένα πλαίσιο όπου η Αθήνα διαθέτει ένα ευδιάκριτο στρατηγικό πλεονέκτημα. Η ένταξη της Κύπρου χωρίς την επίλυση του πολιτικού προβλήματος και παρ' όλες τις Τουρκικές αντιδράσεις, εξόχως καταδεικνύει αυτήν τη διάσταση. Η Ελληνική κοινή γνώμη παραδόξως τάσσεται κατά πλειοψηφία εναντίον της προοπτικής ένταξης της Τουρκίας στους κόλπους της ΕΕ. Προφανώς, τα στρατηγικά επιχειρήματα της ελληνικής διπλωματίας για το συμφέρον της υποστήριξης της Τουρκικής υποψηφιότητας δεν έχουν πείσει την ελληνική κοινή γνώμη, η οποία παραμένει δέσμια στις ανησυχίες του παρελθόντος.

Γενικότερα, η Τουρκία αποτελεί σημαντική πρόκληση για την ΕΕ. Η ενταξιακή διαδικασία ήδη επαναπροσδιορίζει συνολικά τις ευρωτουρκικές σχέσεις. Τις οριοθετεί αυστηρά, στο βαθμό που το ευρωπαϊκό μέλλον της γείτονος εξαρτάται από την απόλυτη προσαρμογή της στις αξίες και αρχές, πάνω στις οποίες έχει χτιστεί το ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Παράλληλα, προσδιορίζει αποφασιστικά τη συζήτηση στην Ευρώπη για το μέλλον και τα όρια, πολιτικά και γεωγραφικά, της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Για το λόγο αυτό, κατά πολλούς αναλυτές, εμβάθυνση πριν την επόμενη διεύρυνση αποτελεί σημαντική επιταγή.

Σε κάθε περίπτωση, αν η Τουρκία έχει ευρωπαϊκό μέλλον, αυτό υπάρχει μόνο αν υιοθετήσει και εσωτερικεύσει τους ευρωπαϊκούς κανόνες και πρότυπα συμπεριφοράς και καταφέρει να πείσει τους ευρωπαίους ότι η ένταξή της θα συνεισφέρει αποφασιστικά στο ευρωπαϊκό εγχείρημα σε όλους τους τομείς. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες, απ' την πλευρά τους, οφείλουν να πείσουν την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη για την σκοπιμότητα και χρησιμότητα της ένταξης της Τουρκικής Δημοκρατίας στην ΕΕ. Σε διαφορετική περίπτωση, θα συνεχιστεί μια πορεία διαπραγμάτευσης ενάντια στην θέληση της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρωτογενείς Πηγές:

- [Standard Eurobarometer 66](#), Autumn 2006
 - [Standard Eurobarometer 65](#), Spring 2006
 - [Special Eurobarometer 255](#), Spring 2006
 - [Standard Eurobarometer 64](#), Autumn 2005
 - [Standard Eurobarometer 63](#), Spring 2005
 - [Standard Eurobarometer 62](#), Autumn 2004
 - [Standard Eurobarometer 61](#), Spring 2004
 - [Standard Eurobarometer 60](#), Autumn 2003
 - [Standard Eurobarometer 59](#), Spring 2003
 - [Standard Eurobarometer 58](#), Autumn 2002
 - [Standard Eurobarometer 57](#), Spring 2002
 - [Standard Eurobarometer 56](#), Autumn 2001
 - [Standard Eurobarometer 55](#), Spring 2001
 - [Standard Eurobarometer 54](#), Autumn 2000
 - [Standard Eurobarometer 53](#), Spring 2000
 - [Standard Eurobarometer 52](#), Autumn 1999
-
- [National Reports of Austria](#) (Autumn 2006, Spring 2006, Autumn 2005, Spring 2005, Autumn 2004, Spring 2004, Autumn 2003, Spring 2003, Autumn 2002, Spring 2002, Autumn 2001, Spring 2001, Autumn 2000, Spring 2000, Autumn 1999)
 - [National Reports of Germany](#) (Autumn 2006, Spring 2006, Autumn 2005, Spring 2005, Autumn 2004, Spring 2004, Autumn 2003, Spring 2003, Autumn 2002, Spring 2002, Autumn 2001, Spring 2001, Autumn 2000, Spring 2000, Autumn 1999)
 - [National Reports of Greece](#) (Autumn 2006, Spring 2006, Autumn 2005, Spring 2005, Autumn 2004, Spring 2004, Autumn 2003, Spring 2003, Autumn 2002, Spring 2002, Autumn 2001, Spring 2001, Autumn 2000, Spring 2000, Autumn 1999)

- [National Reports of France](#) (Autumn 2006, Spring 2006, Autumn 2005, Spring 2005, Autumn 2004, Spring 2004, Autumn 2003, Spring 2003, Autumn 2002, Spring 2002, Autumn 2001, Spring 2001, Autumn 2000, Spring 2000, Autumn 1999)
- [National Reports of United Kingdom](#) (Autumn 2006, Spring 2006, Autumn 2005, Spring 2005, Autumn 2004, Spring 2004, Autumn 2003, Spring 2003, Autumn 2002, Spring 2002, Autumn 2001, Spring 2001, Autumn 2000, Spring 2000, Autumn 1999)
- http://ec.europa.eu/public_opinion/archives_en.htm

Δευτερογενείς Πηγές:

- “Angst vor dem Islam - Die Einstellungen der Deutschen zum Islam“, *Südwestrundfunk*, <http://www.swr.de/islam/konflikte/-/id=1550002/nid=1550002/did=1567970/zf-xmmh/index.html>
- Austrian Foreign Policy Yearbook (2005). Report by the Federal Minister for Foreign Affairs, http://www.bmaa.gv.at/up-media/2907_au_enpolitischer_bericht_en_2005.pdf
- Barchard David, “Turkey and the European Union”, Center for European Reform, σελ.7
- Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, «2005 Πολιτικά Γεγονότα», Αθήνα 2006 Retrieval Date: 21/01/2007, <http://www.minpress.gr/minpress/events2005ifm.pdf> σελ. 64
- Dempsey Judy, “Turkish leader faces German mood swing”, International Herald Tribune, 26.05.2006, <http://www.ihf.com/articles/2006/05/25/news/turkey.php>
- Eurobarometers 57-65, *Nationaler Bericht: Deutschland*, Herbst 2002 bis Herbst 2006
- Refik Erzan, Umut Kuzubas, Nilufer Yildiz, “Growth and Immigration Scenarios”, κείμενο που παρουσιάστηκε σε συνέδριο με τίτλο “Immigration Issues in EU-Turkish Relations: Determinants of Immigration and Integration” στο Bogazici University, 8-9 October 2004.
- Hilz W., “Deutschlands EU-Ratspräsidentschaft 2007. Integrationspolitische Akzente in schwierigen Zeiten.“, Discussion Papers, C164, ZEI, 2006.
- Henley Jon, Jeevan Vasager and Ian Black, “Turkey demands talks on joining EU”, *The Guardian*, 27.11.2002, <http://www.guardian.co.uk/eu/story/0,,848560.00.html>

- Horsley William, “EU's ties with Turkey tested”, BBC NEWS world edition, 21.11.2003 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3227746.stm>
- Π. Καζάκος, «Το αβέβαιο μέλλον της Ευρώπης και η Τουρκία. Ιστορική Ταυτότητα, θεσμοί και υπερεπέκταση στην Ευρώπη», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003.
- Καρανασοπούλου Ειρήνη Δ., «Ευρω-επιφυλάξεις για Τουρκία», Retrieval date: 19/02/2007 http://ta-nea.dolnet.gr/print_article.php?e=A&f=17256&m=N09&aa=2
- Kirsty Hughes, *Turkey and the European Union, Just another Enlargement*, Friends of Europe working papers, June 2004.
- Kramer Heinz, *EU-kompatibel oder nicht? Zur Debatte um die Mitgliedschaft der Türkei in der Europäischen Union*, Stiftung Wissenschaft und Politik, Berlin, August 2003, http://www.swp-berlin.org/de/common/get_document.php?asset_id=155
- Laciner Sedat, “Turkey-EU Relations: If Turkey Says No!”, 2005 <http://www.usak.org.uk/junction.asp?mod=articles&st=PrintArticleDetail&id=138&lm=58649JLFD0932&ln=EN>
- E.S. Lecha, “Turkish Membership of the EU and the Fears of the European Public Opinion”, *Mediterranean Politics*, Europe, 2006.
- “Mafia' threatens UK Turks and Kurds”, BBC NEWS world edition, 14.11.2002 http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/2284780.stm
- Müftüler-Bac Meltem, “Turkey in the EU's Enlargement Process: Obstacles and Challenges”, *Mediterranean Politics*, Volume 7, Number 2, Summer 2002, pp. 79-95
- „Neue österreichische Regierung plant Referendum zu EU-Beitritt der Türkei”, *Euractiv*, Enlargement, Montag 15. Januar 2007. <http://www.euractiv.com/de/erweiterung/neue-oesterreichische-regierung-plant-referendum-eu-beitritt-tuerkei/article-160881>
- “New Hiccups to Turkey’s EU membership”, *Daily Times*, 8 December 2004
- Oktem Kerem, “British Perceptions on Turkey’s Accession Prospects: Euroskepticism and Turcophilia?”, *South East European Studies at Oxford*, European Studies Centre, October 2005
- A. Oskam, A. Burrell, T. Temel, S.v. Berkum, N. Longworth, I. M. Vilchez, “Turkey in the European Union. Consequences for Agriculture, Food, Rural Areas and Structural Policy”, Final Report, 1 December 2004, Report Commissioned by the Dutch Ministry of Agriculture, Nature and Food Quality, Wageningen University, 2004.
- Pan Esther, “Turkey’s EU Bid”, 30 September 2005 <http://www.publicaffairs.ac>

- [“Paper on issues arising from Turkey's membership perspective”](#), COM(2004) 656 final, Commission Staff Working Document, Brussels, 6.10.2004.
- Tom Spencer, “Good reasons for saying no to Turkey”, 19 August 2004, <http://www.publicaffairs.ac>
- Spencer Tom, “Good reasons for saying no to Turkey”, 19 August 2004, <http://www.publicaffairs.ac>
- Svendsen Ellen, ““THE TURKS ARRIVE!”-European media and public perceptions of Turkey”, *Zentrum für Europäische Integrationsforschung-EU-Turkey-Monitor*, Volume 2, Number 3, November 2006
- Ayca Turan, “Downwards part of the iceberg in France –Turkey Relations”, 24 September 2005, European Relations Task Force, <http://www.turkishweekly.net/eurtf.php?id=22>
- “Turkish press changes tune”, BBC NEWS world edition, 07.04.2000 http://news.bbc.co.uk/2/hi/world/monitoring/media_reports/705489.stm
- “UK woos Turkey on Iraq”, BBC NEWS world edition, 08.01.2003 http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2637507.stm
- Utku Utkulu & Dilek Seymen, “*Trade and Competitiveness Between Turkey and the EU: Time Series Evidence*”, Turkish Economic Association, Discussion Paper 2004/8, April, 2004, <http://www.tek.org.tr>

Ιστοσελίδες:

- <http://eeep.pspa.uoa.gr/tur-ee.htm>
- <http://europa.eu/>
- <http://ec.europa.eu/>
- http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/index_el.htm
- <http://www.transatlantictrends.org>
- <http://www.zdf.de>
- <http://www.lemonde.fr>
- <http://www.zamanonline.com>
- <http://www.turkishdailynews.com>
- <http://www.euractiv.com/>
- <http://www.diplomatie.gouv.fr/>

- <http://www.mfa.gr>
- <http://www.thenewanatolian.com>
- <http://www.zei.de>
- <http://www.tek.org.tr>
- www.byegm.com.tr
- <http://www.guardian.co.uk>
- [*http://en.wikipedia.org/wiki/Greco-Turkish_relations*](http://en.wikipedia.org/wiki/Greco-Turkish_relations)
- <http://www.usak.org.uk>
- <http://www.swp-berlin.org>
- <http://ta-nea.dolnet.gr>
- <http://www.minpress.gr/>
- <http://www.iht.com>
- <http://news.bbc.co.uk>
- <http://www.turkishweekly.net>
- <http://ta-nea.dolnet.gr>
- <http://www.publicaffairs.ac>
- <http://www.bmaa.gv.at>